

ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ ΜΗΛΙΩΝ

ΜΗΛΙΑΚΑ

ΤΟΜΟΣ Ε΄

ΑΘΗΝΑ 2003

ΣΙΜΟΣ ΜΙΑΤ. ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ

**Ο ΚΑΠΕΤΑΝ ΚΑΨΗΣ,
Ο ΔΗΘΕΝ «ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΜΗΛΟΥ»
[Ένα ιστορικό ζήτημα φαλκιδευμένο]
ΚΑΙ Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΠΟΥ ΤΟΝ «ΕΣΤΕΨΕ»
ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΚΑΜΙΛΛΗΣ**

ΠΡΟΛΟΓΟΜΕΝΑ

Ἡ ἱστορία τοῦ Μηλιῶ Γιώργη Κάψη, τοῦ δῆθεν ἐπὶ τρία χρόνια (1677-1680) «βασιλέα τῆς Μήλου», εἶναι γνωστή ἀπὸ παλαιὰ καὶ σέ διάφορες μάλιστα παραλλαγές μέ πολλά φανταστικά στοιχεῖα. Πρωτοέγραψε γι' αὐτόν ὁ Γάλλος ἰησουΐτης μοναχός Robert Saulger στο βιβλίο του περὶ τῶν ἀρχαίων δουκῶν καὶ ἄλλων ἡγεμόνων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους (Παρίσι 1698), ἀπ' αὐτόν δέ παρέλαβαν οἱ μεταγενέστεροι, οἱ ὅποιοι πρόσθεσαν θέσεις καὶ ἀπόψεις ἐντελῶς ἀνιστόρητες. Ὁ Κων. Σάθας, πού φαίνεται πῶς ἀγνοοῦσε τό βιβλίο τοῦ Saulger, ταύτισε τόν Κάψη μέ τον Λιδωρικιώτη πειρατή καπετάν Τρομάρα στό ἔργο του «Ὁ Βασιλεὺς τῆς Μήλου», περιοδ. «Χρυσσαλλίς», τόμος 3^ο/1865, φ. 69, σελ. 633-636, ἄλλοι δέ ἔγραψαν ἄλλα καὶ ἄσχετα.

Ὁ ἀείμνηστος Ἀνδρέας Λεντάκης, πού εἶχε πέσει κι' αὐτός σέ σφάλματα, κατὰ δική του ὁμολογία, ἐπεχείρησε στή συνέχεια τή διόρθωσή τους, ἀλλά καὶ τόν ἔλεγχο καὶ ἀπομυθοποίηση τῶν θέσεων διαφόρων συγγραφέων πού ἔγραψαν γιά τά γεγονότα μέ τόν Κάψη σέ ἐργασία του πού δημοσιεύτηκε στά «Μηλιακά», τόμ. Α'/1983, σελ. 337 ἐπόμεν., στηριζόμενος σέ ἔκθεση, ἔτους 1678, τοῦ ἀποστολικοῦ ἐπισκέπτη Ἁγγελου Βενιέρη, ἐπισκόπου Τήνου. Στήν ἐν λόγω ἔκθεση, πού δημοσίευσε ὁ κ. Β. J. Slot, ὄχι πλήρη, ἀλλά σέ ἀποσπάσματα, ἀναφέρονται τά γεγονότα μέ τόν Κάψη, ὄχι σέ λεπτομέρειες, ἀλλ' ὡς καταγγελία τῶν προυχόντων καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Μήλου Γεράσιμου Μοδινοῦ πρὸς τόν Βενιέρη κατὰ τοῦ καθολικοῦ ἐπισκόπου Μήλου Ἰωάννη Ἀντωνίου Καμίλλη, γιά τή συμμετοχή του σ' αὐτά.

Τήν ἔκθεση Βενιέρη, ἐγγύτερη χρονικά στά γεγονότα (1678) ἀπὸ τό βιβλίο τοῦ ἰησουΐτη μοναχοῦ (1698), θεώρησε ὁ Λεντάκης ἀκριβέστερη καί, περίπου, ἀποκαταστατική τῶν πραγμάτων, παρὰ τό γεγονός ὅτι σ' αὐτήν δέν περιέχονται τά προσηγθέντα τῆς ἀνάδειξης τοῦ Κάψη σέ πρωταγωνιστή τους. Ὅμως, ὅπως θά ἐξηγήσουμε στόν οἰκείο τόπο, ὁ ἰησουΐτης

Saulger, ἐνῶ γνώριζε σέ ὄλες τίς λεπτομέρειές τους τά γεγονότα καί τίς αἰτίες πού ὀδήγησαν σ' αὐτά νωρίτερα καί ἀπό τόν Βενιέρη, τά φαλικίδευσε κατά τή συγγραφή τοῦ βιβλίου του, προκειμένου νά ικανοποιήσει δικούς του σκοπούς καί στόχους, στούς ὁποίους, ἐπίσης, θά ἀναφερθοῦμε. Πρέπει, τέλος, νά ἐπισημάνουμε ὅτι ἡ δημοσίευση ἀπό τόν κ. Slot τῆς ἔκθεσης Βενιέρη σέ ἀποσπάσματα (πολύ πιθανόν λόγω τοῦ πολυσέλιδου της), εἶχε σάν συνέπεια νά παραμείνουν ἄγνωστα καί ἀναξιολογήτα πλεῖστα ἄλλα στοιχεῖα ἐξαιρετικοῦ ἐνδιαφέροντος, εἰδικά γιά τόν ρόλο πού διεδραμάτισε ὁ καθολικός ἐπίσκοπος Μήλου Καμίλλης, δηλ. τό δεύτερο κατονομαζόμενο, μετά τόν Κάψη, πρόσωπο τῆς ἱστορίας καί τίς δυσάρεστες πού εἶχε γι' αὐτόν συνέπειες.

Ἦδη, με βάση τό πλήρες κείμενο τῆς ἔκθεσης Βενιέρη, πού δημοσιεύεται στό παράρτημα σέ ἑλληνική μετάφραση, ἀλλά καί μαρτυρίες ἄλλων ἱστορικῶν πηγῶν, ἐπιχειροῦμε μιάν ἐπιτυχέστερη, ὅπως πιστεύουμε, προσέγγιση τοῦ θέματος (μέ κριτική ἀνάλυσή του), μέ ἀναφορά στά προηγηθέντα τοῦ Κάψη γεγονότα, στόν χρονικό προσδιορισμό τῆς, ὑπ' αὐτόν, ἐξέγερσης τῶν Μηλίων κατά τῶν προυχόντων καί τοῦ ἀρχιεπισκόπου τους, ἀλλά καί στά ὅσα ἐπακολούθησαν, ἐπί χρόνια, σέ βάρος τοῦ Καμίλλη.

Τοιοτοτρόπως παρέχεται καί ἡ δυνατότητα τοῦ σχηματισμοῦ μιᾶς εἰκόνας τοῦ βίου τῶν κατοίκων τῶν νησιῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τῶν, μετά τόν μακροχρόνιο (1645-1669) βενετοτουρκικό πόλεμο, ἀναγκῶν καί δυνατοτήτων τῶν νησιωτῶν, τοῦ ρόλου τῶν ἀρχιερέων καί προυχόντων τους, ἀλλά καί τῶν μεταξύ τῶν καθολικῶν ἐχθροτήτων καί διαβολῶν, γεγονός σὺνήθης κατά τίς ἐποχές ἐκείνες, πλήν παρασιωπούμενο ἀπό τοὺς συγγραφεῖς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1°

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ
ΚΑΤΑ ΤΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ο Ἰωάννης Βενιέρης, καθολικός ἐπίσκοπος Τήνου (1673-1699), μέ ἐντολή τοῦ Βατικανοῦ, διενήργησε κατά τό ἔτος 1678 ἐπιθεώρηση (ἢ «ἀποστολική ἐπίσκεψη», κατά τήν ὀρολογία τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας) τῶν Λατινικῶν Ἐκκλησιῶν τῶν νησιῶν, καί ἐκείνης τῆς Μήλου-Κιμῶλου¹. Στήν ἔκθεσή του, πρὸς τοὺς προϊσταμένους του στή Ρώμη, γιά τά ἀποτελέσματα τοῦ ἐλέγχου πού πραγματοποίησε στήν Ἐκκλησία Μήλου, ἀνέγραψε, μεταξύ ἄλλων ἐνδιαφερουσῶν πληροφοριῶν, ὅτι οἱ προύχοντες καί ὁ ὀρθόδοξος ἀρχιεπίσκοπος τοῦ νησιοῦ, κατηγοροῦσαν τόν καθολικό ἐπίσκοπο Μήλου-Κιμῶλου καί ἀποστολικό διαχειριστή (=τοποτηρητή) τοῦ βικαριάτου Σίφνου Ἰωάννη Ἀντώνιο Καμίλλη:

α) ὅτι ἀναμειγνύεται στά πολιτικά πράγματα τοῦ τόπου «μέ ἀποτέλεσμα τήν πρόκληση συγχύσεων καί ταραχῶν στήν κοινότητα, ὅπως συνέβη ἰδίως περὶ τό ἔτος 1675 μέ τήν ὑπόθεση ἐνός Τζώρτζη Κάψη, ὁ ὁποῖος ἐξήγειρε τόν λαόν κατά τῶν ἀσπῶν καί προυχόντων, μερικoὺς ἀπό τοὺς ὁποῖους κακοποίησε καί ἄλλους ἐξεδίωξε βίαια ἀπό τό νησί, καί μάλιστα τόν ὀρθόδοξο ἐπίσκοπο, ὅποτε οἱ προύχοντες προέβησαν σέ διαβήματα πρὸς τήν ὀθωμανική Πόρτα καί μέ σουλτανική ἐντολή ὀδηγήθηκε στήν Κωνσταντινούπολη μέ μερικoὺς ὀπαδοὺς του, ὅπου καί ἀπαγχονίστηκε ὡς ἐπαναστάτης· ἐπειδή δέ ὁ μονσινιόρ Καμίλλης ἐπῆγε τότε στόν ὀρθόδοξο καθεδρικό ναό καί τοῦ κρέμασε στό λαιμό ἓνα χρυσό περιδέριο, πού τοῦ πρόσφερε ὁ λαός σέ ἀναγνώριση τῆς προστασίας του, θεωρήθηκε ἀπό τή στιγμή ἐκείνη ὅτι ἐπῆγε μέ τό μέρος του καί μισήθηκε θανάσιμα, τόσο ἀπό τόν Ἑλληνα ἐπίσκοπο, ὅσο καί ἀπό τοὺς προύχοντες, πού ἂν δέν ὑπῆρχε ὁ σεβασμός πρὸς τοὺς ὑψηλοὺς προστάτες του καί ὁ φόβος τῶν Δυτικῶν κουρσάρων, θά εἶχαν προέλθει πολλές φορές σέ ἀκρατεῖς ἐνέργειες ἐναντίον τοῦ ἐπισκόπου Καμίλλη. Γι' αὐτό μοῦ ζήτησαν ἐπιμόνως νά ἐνημερώσω σχετικῶς τίς σεβασμιότητές σας, προκειμένου νά δώσουν τίς πρέπουσες ἐντολές καί τονίσουν στόν μονσινιόρ νά περιορίζεται στα ποιμαντορικά καθήκοντά του καί νά μὴν ἀναμειγνύεται στά κοινά καί κοσμικά, πρᾶγμα πού δέν παρέλειψα νά κάνω κι' ὁ ἴδιος

1. B. J. Slot, Καθολικαὶ Ἐκκλησιαὶ Κιμῶλου καὶ τῶν πέριξ νήσων, «Κιμωλιακά», (Ἀθήνα), 1974, τόμος Ε', σελ. 152 ἑπ.

μέ προφορικές, αλλά και γραπτή, συστάσεις, ώστε να κατευνάσω τά πάθη τους και

β) ότι δέν λείπουν και άλλες καταγγελίες του Έλληνα επισκόπου έναντι του ειρηνένου μονσινιόρ και, ιδίως, ότι ύπεισέρχεται στίς άρμοδιότητες του μέ την τέλεση γάμων μεταξύ Έλληνίδων γυναικών και Λατίνων, ώστε να δημιουργούνται συνεχώς φιλονικίες, γι' αυτό και δέν όμολούν πλέον μεταξύ τους.²

Έλεγχος τών πληροφοριών

Τό άνωτέρω κείμενο του Βενιέρη, θά μπορούσαμε να θεωρήσουμε ότι είναι ή πραγματική ιστορία περί Κάψη, άν περιλαμβάνονταν σ' αυτό και οι λόγοι έξέγερσης τών Μηλίων υπό την άρχηγία του, πράγμα πού είτε απέφυγαν οι καταγγείλαντες τόν Καμίλλη να πράξουν, είτε, σέ συνεννόηση μαζί τους, απέκρυψε ό συντάκτης του. Σημασία, πάντως, έχει ότι ό Κάψη δέν χαρακτηρίζεται σ' αυτό «βασιλεύς», αλλά προστάτης τών πολλών και αδυνάτων. Τόν χαρακτηρισμό «βασιλεύς» χρησιμοποίησε ό Saulger κατά ή συγγραφή του βιβλίου του, την όποία άρχισε στό Παρίσι τό 1690 και δημοσίευσε τό 1698, δηλ. τριάντα περίπου χρόνια άργότερα, γιά λόγους πολιτικούς και προπαγανδισμού. Ό μοναχός αυτός, πού είχε ζήσει πολλά χρόνια στην Άνατολή και, ιδιαίτερα, στίς Κυνλάδες,³ πίστευε ότι οι άπόψεις του θά είχαν μεγάλη άπήχηση γιά την άφύπνιση του γαλλικού ενδιαφέροντος, πού είχε άτονίσει, ύπέρ τών Χριστιανών της Όθωμανικής Αυτοκρατορίας. Έτσι, τό κεφάλαιο του βιβλίου περί Κάψη, ενός άπλου, στην πραγματικότητα, χριστιανού ναυτικού της Μήλου και της πρόσκαιρης επιτυχίας του να άνατρέψει την έξουσία του κατεστημένου του νησιού επί τρία, δήθεν, χρόνια, δέν είναι παρά μία επιτήδεια μεθόδευση τών ιστορικών γεγονότων (τά όποία γνώριζε πολύ καλά ό ίδιος, όπως θά εξηγήσουμε κατωτέρω), προκειμένου να καταδείξει την αδυναμία του τουρκικού κράτους ν' άποκαταστήσει ή διασαλευθείσα νόμιμη τάξη σέ ένα νησί, αλλά και γιά να καταφανεί ότι ήταν δυνατή μία άναβίωση του Δουκάτου του Αιγαίου μέ χριστιανό ήγεμόνα. Γι' αυτόν τόν λόγο έχρισε τόν Κάψη άκόμη και «βασιλέα της Μήλου».⁴ Τά άναφερόμενα άπό τόν Saulger σφάλματα στό όνομα του Κάψη, πού τόν άποκαλεί Γιάννη άντί Γιώργη, και στά χρόνια της «βασιλείας» του, πού προσδιόρισε σέ

2. Αυτόθι.

3. B. J. Slot, Ό ιεραπόστολος Robert Saulger (1637-1709), «Μνημοσύνη», (Έν Άθήνας), 1976-1977, τόμος 6^ο, σελ. 117-144.

4. Αυτόθι.

τρια, μέ λήξη της τό 1680 (δηλαδή 1677-1680)⁵, θά πρέπει ἴσως νά ἀποδοθοῦν στή μεγάλη χρονική ἀπόσταση πού μεσολάβησε μεταξύ τῆς ἐποχῆς πού συνέβησαν τά γεγονότα καί τῆς συγγραφῆς καί ἐκτύπωσης τοῦ βιβλίου του, δεδομένου ὅτι, ὅπως ἀναφέρει ὁ Βενιέρης, πού ἐπισκεφτήκε τή Μῆλο τό 1678, ὁ Κάψης εἶχε ἤδη ἀπαγχονισθεῖ «περί τό 1675», ὅπως τοῦ γνωστοποίησαν οἱ πρόκριτοι τοῦ νησιοῦ.

Ὡς πρός τά διαλαμβανόμενα στήν ἐκθεση τοῦ Βενιέρη, πρέπει νά ἐπισημάνουμε τά ἑξῆς: α) ἀφήνεται νά ἐννοηθεῖ ὅτι ἓνα κοσμοϊστορικό γιά τίς Κυκλάδες γεγονός, ὅπως ἡ «βασιλεία Κάψη» (κατά Saulger), τοῦ ἦταν ἄγνωστο, καίτοι ἐπίσκοπος Τήνου ἀπό τοῦ ἔτους 1673, καί τό πληροφορήθηκε ἀπό τούς προύχοντες κατά τήν ἐπίσκεψή του (1678) στή Μῆλο, β) ἐνῶ τονίζει ὅτι ἔδωσε στόν ἐπίσκοπο Καμίλλη προφορικές καί γραπτές συστάσεις νά μὴ ἀναμειγνύεται στά κοσμικά ζητήματα, δέν κατεχώρησε στήν ἐκθεσή του τό κείμενο τῶν γραπτῶν αὐτῶν συστάσεων, ὅπως ἔκανε μέ γραπτές ἐπιλύσεις θεμάτων πού ἀπασχολοῦσαν τούς καθολικούς ἱερεῖς τῆς ἐπισκοπῆς Μήλου-Κιμῶλου⁶ καί γ) δέν κατέγραψε τίς θέσεις καί ἀπόψεις τοῦ κατηγορουμένου Καμίλλη γιά τή συμμετοχή του στά γεγονότα, πράγμα πού αὐτός ἀσφαλῶς θά ἔκανε. Οἱ ἐν λόγῳ παραλείψεις, ὅπως καί κάποιες ἐνέργειες στίς ὁποῖες προῆλθε ὁ Βενιέρης (πού συνάγονται ἀπό τήν ἐκθεσή του) πρὶν μεταβεῖ στή Μῆλο γιά τή διενέργεια τῆς ἐπιθεώρησης τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας της, φανεροῦν ὅτι τήρησε μεροληπτική στάση σέ βάρος τοῦ συναδέλφου του Καμίλλη, τήν ὁποία θά συζητήσουμε κατωτέρω.

Παρ' ὅλα ταῦτα καί οἱ δύο πηγές, Βενιέρης καί Saulger, ἄσχετα μέ τίς προθέσεις καί σκοπούς τους, βεβαιώνουν ὅτι μέσα στή δεκαετία 1670-1680, συνέβησαν στή Μῆλο σοβαρά γεγονότα πού ἐξελίχθηκαν σέ ἐξέγερση τοῦ Λαοῦ, ὑπὸ τήν ἀρχηγία τοῦ Γιώργη Κάψη.

Ὁ Saulger ἀναφέρει ὅτι τοῦτος ἦταν «Ἕλληνας ἐκ Μήλου, γινώσκων καλῶς τὰς θαλάσσας καί ἐπὶ πολλά ἔτη διατελέσας πρῶρευς τῶν Γαλλικῶν πολεμικῶν πλοίων... Ἄναδειχθεὶς ἐκ τινῶν πειρατικῶν ἐπιδρομῶν, ἀποκατέστη ἐν Μήλῳ, ἐνθα ἀποκτήσας φίλους τινάς, συνέλαβε τήν ἰδέαν νά ἀναγορευθῆ κύριος τῆς νήσου, ὅπερ καί κατόρθωσε. Οἱ Μήλιοι, φύσει ἀνδρεῖοι, μὴ ἀνεχόμενοι τόν Τουρκικόν ζυγόν καί θαυμασταὶ τῶν κατορθωμάτων τοῦ Κάψη, οὐδόλως ἀποβλέψαντες εἰς τό ἄσημον τῆς κατα-

5. R. Saulger, Ἱστορία τῶν Ἀρχαίων Δουκῶν καί τῶν λοιπῶν ἡγεμόνων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, (Ἐν Ἐρμουπόλει Σύρου), 1878, μεταφρασθεῖσα ὑπὸ Ἀλεξ. Μ. Καράλη. Ἀναδημοσίευση στά «Ἀπεραθίτικα», 1 ἔτος, V 1992, σελ. 123.

6. Βλ. τήν ἐκθεση στό Παράρτημα.

γαγωγής του, παραχρῆμα τόν ανεγνώρισαν ὡς τοιοῦτον, ἔστεψε δ' αὐτόν ἐν τῷ μητροπολιτικῷ ναῷ τῶν Ἑλλήνων ὁ Λατῖνος ἐπίσκοπος don Antonio Camillo...» σέ «βασιλέα τῆς Μήλου».⁷

Δηλαδή, κατ' αὐτόν, ὅλοι οἱ Μήλιοι, προύχοντες καί Λαός, μὴ ἀνεχόμενοι τόν τουρκικόν ζυγόν, ἐπανεστάτησαν κατὰ τοῦ τουρκικοῦ κράτους, μέ ἀρχηγό τόν Κάψη, γιά νά ζήσουν ἐλεύθεροι καί τό πέτυχαν! Αὐτό ἤθελε νά δείξει μέ τό βιβλίο του, φαλκιδεύοντας τά πραγματικά περιστατικά, τά ὁποῖα ὁμως ἔχουν ἐντελῶς διαφορετικά, ὅπως θά ἐξηγήσουμε ἀμέσως.

7. Saulger, ὁ.π.π.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2°

ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ Ο ΧΡΟΝΟΣ
ΕΞΕΓΕΡΣΗΣ ΤΩΝ ΜΗΛΙΩΝ

1. Ὁ προσδιορισμός τοῦ χρόνου ἐξεγερσης τῶν Μηλιῶν ὑπὸ τὸν Γιώργη Κάψη, δὲν παραδίδεται ἀκριβῶς στὶς γνωστὲς πηγές, δηλ. τοὺς Ἄγγελο Βενιέρη καὶ Robert Saulger. Ὁ πρῶτος ἔγραψε στὴν ἐκθεσὴ του ὅτι τὰ γεγονότα συνέβησαν, ὅπως τοῦ εἶπαν οἱ προύχοντες, «περὶ τὸ 1675», δηλ. ἀκόμη καὶ αὐτοὶ ποὺ τὰ ἔζησαν δὲν προσδιόρισαν τὸν ἀκριβῆ χρόνο, ἀλλ' οὔτε καὶ ὁ ἴδιος, ἐπίσκοπος Τήνου ἀπὸ τοῦ ἔτους 1673, γνώριζε τὸ γεγονός ποὺ θὰ εἶχε ἐντυπωσιάσει τοὺς κατοίκους ὄλων τῶν νησιῶν. Ὁ Saulger, στὸ βιβλίον τοῦ ὁποῖου οἱ περισσότερες χρονολογίαι εἶναι ἐσφαλμένες, ἔγραψε ὅτι ὁ Κάψης ἀπαγχονίστηκε τὸ 1680, ὕστερ' ἀπὸ «βασιλείαν» τριῶν χρόνων (1677-1680), ὅτι δηλ. τὰ γεγονότα συνέβησαν τὸ 1676/1677.

Στὰ πραγματικὰ αἴτια, ποὺ ὁδήγησαν στὴν ἐξεγερση τοῦ λαοῦ τῆς Μήλου, ἔμμεσα λόγο κάνει μόνον ὁ Saulger, ποὺ ἔγραψε ὅτι ὁ Κάψης ἀπένευε δικαιοσύνην ἀμερολήπτως, μὴ χαριζόμενος δηλαδὴ στοὺς ἰσχυροὺς προύχοντες ποὺ, πρὸ τοῦ Κάψη, κατεπίεζαν τὸν λαό. Ὅμως, ἡ βασικὴ αἰτία τῆς ἐξεγερσης ἦταν ἡ ἐπιβολὴ κατὰ τὸ ἔτος 1670 ὑψηλῶν κρατικῶν φορολογιῶν καὶ ἡ ἐν συνεχείᾳ, καταπίεση τῶν φορολογουμένων γιὰ τὴν εἰσπραξὴ τους.

Μετὰ τὴ λήξη τοῦ βενετοτουρκικοῦ πολέμου τὸ 1669, μὲ νικητὲς τοὺς Τούρκους, οἱ τελευταῖοι, ποὺ κατὰ τὴ διάρκειά του εἶχαν χάσει τὸν ἔλεγχο στὰ νησιά, λόγω τῆς ἀδιάκοπης παρουσίας στὶς θάλασσες μεγάλων ναυτικῶν δυνάμεων (τῶν Βενετῶν καὶ Δυτικῶν πειρατῶν-κουρσάρων, ποὺ καταδυνάστευαν, ἐπίσης, τοὺς νησιῶτες), θέλησαν νὰ ἐπαναφέρουν τὴν τάξη στὴν περιοχὴ μὲ τὴ λήψη σκληρῶν μέτρων κατὰ τῶν νησιωτῶν, τοὺς ὁποῖους θεωροῦσαν συμπαραστάτες τῶν Βενετῶν κατὰ τὸν πόλεμο. Ἀμέσως λοιπὸν μετὰ τὴ λήξη του, τουρκικὲς ναυτικὲς-στρατιωτικὲς δυνάμεις καὶ κρατικοὶ ὑπάλληλοι κατέκλυσαν τὰ νησιά σὲ μιὰν ἐπίδειξη πυγμῆς τοῦ κράτους, ἀλλὰ καὶ ἐπιβολῆς φορολογιῶν, ποὺ ἦταν ὁ κύριος στόχος. Στὶς 15-6-1670, ὁ Καμίλλης, βικάριος ἀκόμη τῆς Μήλου¹ (ἐπίσκοπος τῆς χειροτονήθηκε τὸν Σεπτέμβριον ἰδίου ἔτους),² ἔγραψε σὲ ἀναφορὰ του πρὸς τὴ Ρώμη ὅτι οἱ Τούρκοι βροῖσκονταν στὸ νησί ἀπὸ ἐξαμῆνου καὶ

1. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, «Προβλήματα τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας Μήλου», ἐφημ. «Μήλος», φ. 54 - Μαΐου 1981.

2. SCPF/Scr. Rif. nei Congr., Arcipel. vol. 2°, 70RV.

κατέγραφαν τίς ακίνητες περιουσίες για τόν επαναπροσδιορισμό τών φορολογιῶν, τίς ὁποῖες καθόρισε τελικά ταχριτζής (=άνώτερος οἰκονομ. υπάλληλος), πού εἶχε πάει στή Μήλο περί τά τέλη Μαΐου. Σημείωσε ἀκόμη πῶς ἡ ἀκίνητη περιουσία τῆς Λατινικῆς ἐπισκοπῆς εἶχε φορολογηθεῖ μόνο για 12 ρεάλια ἐτησίως, πρᾶγμα πού κατάφερε μέ δωροδοκία τοῦ ταχριτζή «καί τοῦ πρώτου Μουλᾶ, δηλ. τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Μεγάλου Βεζύρη, τόν ὁποῖο εἶχε μαζί του για καντζηλλιέρη σ' αὐτήν τήν καταγραφή» τών κτημάτων καί ὅτι ἐκεῖνες τίς ἡμέρες εἶχαν τελειώσει τό ἔργο τους στή Μήλο καί εἶχαν μεταβεῖ στή Σίφνο.

Σέ ἄλλην ἀναφορά του, τῆς 2^ας Ὀκτωβρίου ἰδίου ἔτους³, ἔγραψε ὅτι «οἱ Τοῦρκοι δέν κάνουν τίποτα ἄλλο, παρά νά ζητοῦν χρήματα καί δέν ἀπολείπουν ξυλοδαρμοί, δέσιμο στά σίδερα, σκλαβιά καί φυλακή, ὅπως ἔκαναν στους πατέρες καπουτζίνους τῆς Μήλου, τούς ἰησοῦτες τῆς Νάξου καί τόν (ἐκεῖ) ἀρχιεπίσκοπο...», γεγονόςτα πού φανερώνουν τό κλίμα πού ἐπικρατοῦσε αὐτή τήν ἐποχή στά νησιά, φόβου δηλαδή καί τρομοκρατίας.

Ἀλλά καί τέσσερα χρόνια ἀργότερα (15 Σεπτεμβρίου 1674), πάλι ὁ ἴδιος ἔγραψε: «... ὅλα τά νησιά ὑποφέρουν ἀπό φτώχεια γιατί οἱ Τοῦρκοι ζητοῦν πολλά χαράτζια, ἐνῶ ἡ οἰκονομία δέν πηγαίνει καθόλου καλά λόγω τών πολλῶν κουρσάρων, μέ συνέπεια κάθε πλοῖο πού τολμᾶ νά βγεῖ στά ἀνοικτά, νά τούς συναντᾶ καί νά λαφυραγωγεῖται... Οἱ τουρκικες γαλέρες ἔρχονται δύο-τρεις φορές τό χρόνο, ἀρπάζουν ἀνθρώπους καί τούς βάζουν στά σίδερα μέχρι νά πληρώσουν τά χρήματα πού ἀξιῶνουν για τήν ἀπελευθέρωσή τους καί εἶναι πολλές οἱ φορές πού τά νησιά ἀδυνατοῦν τήν πληρωμή τους, μέ ἀποτέλεσμα οἱ δυστυχεῖς αὐτοί νά πεθαίνουν στά κάτεργα...».⁴

Κάτω ἀπ' αὐτές τίς δυσάρεστες συνθήκες κύλησε ἡ πρώτη, μετά τή λήξη τοῦ πολέμου, πενταετία, κατά τήν ὁποία οἱ κάτοικοι τῆς Μήλου καί τών ἄλλων νησιῶν περιῆλθαν σέ κατάσταση οἰκονομικῆς ἀδυναμίας καί, οἱ περισσότεροι, ἀνέχειας. Ὁ κοινωνικός ἀναβρασμός στή Μήλο πρέπει νά ἄρχισε τό 1671, ὅταν, μετά τόν προσδιορισμό τών νέων φορολογιῶν, ξεκίνησαν οἱ προύχοντες τή συγκέντρωσή τους, δέν ἀποκλείεται μάλιστα ν' ἀφοροῦσαν σέ ὑποχρεώσεις, δύο οἰκονομικῶν ἐτῶν, δηλ. 1670 καί 1671, ὅποτε τό βᾶρος ἦταν δυσβάστακτο, οἱ δέ πιέσεις τών ἀρχόντων μεγάλες για ἔγκαιρη καταβολή τών φόρων πρὸς ἀποφυγὴν κυρώσεων ἀπό τούς Τοῦρκους. Ἡ θέση τών φορολογουμένων ἔγινε δυσχερέστερη ἀπό τήν

3. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, «Ἀνταρσία τοῦ πληρώματος τῆς ὀρθόδοξης ἀρχιεπισκοπῆς Σίφνου», περιοδ. «Σιφνιακά», (Ἀθήναι) 1991, τόμ. Α', σελ. 61.

4. Αὐτόθι.

αναζήτηση και τῶν ἐκκλησιαστικῶν φορολογιῶν, ἐπισκοπικῶν-πατριαρχικῶν, σημαντικοῦ, ἐπίσης, ὕψους, πού ἦταν ὑποχρεωμένος νά συγκεντρώσει ὁ ἀρχιεπίσκοπος Μήλου, ὁ ὁποῖος κινδύνευε νά χάσει τό θρόνο του, ἂν δέν ἐξοφλοῦσε κανονικά καί ἔγκαιρα τούς καθορισμένους πρὸς τό Πατριαρχεῖο φόρους,⁵ πού κι' αὐτό ἀντιμετώπιζε μεγάλα οἰκονομικά προβλήματα. Ἡ κατάσταση λοιπόν φαίνεται πῶς εἶχε περιέλθει σέ ἀδιέξοδο, τόσο στή Μήλο, ὅσο καί στήν Κίμωλο καί τή Σίφνο, ὅπως θά ἐξηγήσουμε στή συνέχεια.

2. Ἐνώπιον τῆς ἀνάγκης καταβολῆς ὑψηλῶν κρατικῶν φορολογιῶν, τὴν ὅποια δέν ἦταν δυνατόν νά ἀποφύγουν οἱ πολῖτες, οἱ ὀρθόδοξοι ἀπ' αὐτούς, δηλ. τό μεγάλο μέρος τοῦ Λαοῦ, ζήτησαν ἀπό τόν ἀρχιεπίσκοπο Μήλου Γεράσιμο Μοδινό νά μὴν πληρώσουν ἐκκλησιαστικὲς φορολογίες, πράγμα πού αὐτὸς ἀρνήθηκε φοβούμενος τίς συνέπειες πού θά εἶχε ἀπὸ τό Πατριαρχεῖο, δηλ. τὴν ἀπώλεια τοῦ θρόνου του, κατὰ τὰ ἰσχύοντα τότε.⁶ Ἡ ἄρνησή του ἐξόργισε κατώτερο κλῆρο καί λαό, πού περίμεναν κατανόηση καί συμπαράσταση τῆς Ἐκκλησίας στίς ἐξαιρετικὲς ἀνάγκες τους καί ἡ ἀναταραχὴ ξεκίνησε καί θέρειψε. Τά πράγματα φαίνεται πῶς ὀξύνθηκαν τόσο πολύ, ὥστε κλῆρος καί λαός, ἀπεφάσισαν καί αὐτὴν τὴν ἀπόσχισή τους ἀπὸ τὴν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία καί μεταστροφή τους στὸν Καθολικισμό, ὑπὸ τόν Λατῖνο ἐπίσκοπο Μήλου-Κιμώλου Καμίλλη, ἐπειδὴ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης δέν φορολογοῦσε τούς πιστοὺς της. Τά γεγονότα αὐτά συνέβησαν πρὸς τὰ τέλη τοῦ 1671 μὲ ἀρχές τοῦ 1672, ὅπως θά ἀποδείξουμε στή συνέχεια.

Μποροῦμε λοιπόν νά δεχτοῦμε ὅτι, τῆς ἐξέγερσης ὑπὸ τόν Κάψη, προηγήθηκε ἐκκλησιαστικὴ-κοινωνικὴ ἀναταραχὴ πού προετοίμασε τὴν ὀριστικὴ ρῆξη πού ἀκολούθησε. Ὁ Καμίλλης, ὄχι μόνο δέν ἀρνήθηκε νά δεχτεῖ στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας του τό πλῆθος τῶν ὀρθοδόξων, ἀλλ', ὅπως φαίνεται, τούς ὑπεκίνησε πρὸς τοῦτο γιὰ δικoὺς του λόγους, στοὺς ὁποῖους θά ἀναφερθοῦμε κατωτέρω. Τό γεγονός θορύβησε προκρίτους καί ἀρχιεπίσκοπο Γεράσιμο, οἱ ὁποῖοι τόν ἀπειλησαν ὅτι θά λάβουν ἐναντίον του μέτρα. Τά ἴδια, ἄλλωστε, συνέβησαν καί στή Σίφνο, ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς ὁποίας Ἀθανάσιος Μαρμαράς ἤλθε σέ ρῆξη μὲ τόν Καμίλλη.

5. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, «Τὸ Ἀρχιεπίσκοπος κατὰ τὸν πόλεμο Τουρκίας-Βενετίας», «Μηλιακά», (Ἀθήνα) 1989, τόμ. Γ', σελ. 49. Περισσότερες λεπτομέρειες γιὰ τίς ἐκκλησιαστικὲς φορολογίες καί τίς συνέπειες μὴ πληρωμῆς τους βλ. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, «Οἱ Ἀρχιερατικὲς ἐναλλαγές στή Μητρόπολη Παροναξίας (1632-1670)», περιοδ. «Ἀρχατοῦς» τῆς Νάξου, ἔτος I', τεύχος 4, Ἀπρ.-Ὀκτ. 1997, σελ. 5-32. Εἰδικὰ γιὰ τὰ οἰκονομικά τῆς καθολικῆς ἐπισκοπῆς Μήλου βλ. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, «Τὰ Οἰκονομικά τῆς Λατινικῆς Ἐπισκοπῆς Μήλου δύο ἀρχιερατειῶν (1642-1699)», «Μηλιακά», (Ἀθήνα) 1983, τόμ. Α', σελ. 81-144.

6. Συμεωνίδη, «Οἱ Ἀρχιερατικὲς ἐναλλαγές...».

Αὐτός ἔσπευσε τότε νά γράφει στόν πρεσβευτή τῆς Γαλλίας στήν Κωνσταντινούπολη de Nointel, ἀπό τόν ὁποῖο ζήτησε βοήθεια καί συμπαράσταση, ἐνώπιον τῆς εὐκαιρίας πού τοῦ δίνονταν γιά τή μεταστροφή τῶν ὀρθόδοξων στόν Καθολικισμό. Ὁ de Nointel κινήθηκε δραστήρια καί πέτυχε νά ἐκδοθεῖ σουλτανική διαταγή ὑπέρ τοῦ Καμίλλη, γεγονός πού ἐξόργισε προκρίτους καί ἀρχιεπισκόπους, οἱ ὁποῖοι φαίνεται πώς δέν ἔπαψαν νά πιέζουν γιά τήν εἰσπραξη τῶν φορολογιῶν μέ συνέπεια νά ἐξεγερθοῦν οἱ Μήλιοι, μέ ἐπικεφαλῆς τόν Κάψη, γιατί πίστευαν ὅτι εἶχαν φορολογηθεῖ ὑπερβολικά. Ὁ Κάψης, βοηθούμενος καί ἀπό μερικούς ἱκανούς ἀνδρες, ἀνέτρεψε τή διοίκηση τῶν ἐπιτρόπων καί ἐξεδίωξε ἀπό τό νησί τόν ἀρχιεπίσκοπο Γεράσιμο. Ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐξέγερσης ἱκανοποίησε τό λαό πού ἀπεφάσισε νά τοῦ ἐμπιστευθεῖ τίς τύχες του. Σέ παλλαϊκή συγκέντρωση στόν ὀρθόδοξο καθεδρικό ναό τόν ἐξέλεξε διά βοῆς μοναδικόν ἐπίτροπο ἢ κυβερνήτη Μήλου, ὁ δέ Καμίλλης, ὡς πνευματικός ἡγέτης πλέον τοῦ «μεταστραφέντος» στόν Καθολικισμό πλήθους, κρέμασε στόν λαιμό του, τήν κατάλληλη στιγμή, τό περιδέραμο ἀναγνώρισης τῆς ἐξουσίας του.

3. Ἡ κατά τ' ἀνωτέρω ἐξέλιξη τῶν πραγμάτων, δέν μπορεῖ νά χαρακτηριστεῖ ἐπανάσταση κατά τοῦ κυριάρχου τουρκικοῦ κράτους, ὅπως ἐπεδίωξε νά φανεῖ ὁ Saulger, ἀλλ' ὡς ἐξέγερση κατά τῆς ἀναληθσίας τῶν τοπικῶν ἀρχόντων καί τοῦ ἀρχιεπισκόπου, μέ ἀντικατάστασή τους ἀπό τόν Κάψη καί τόν Καμίλλη. Ὁ τελευταῖος συμμετέσχε σ' αὐτήν γιά δύο, κυρίως, λόγους:

α) Εἶναι ἤδη γνωστό ὅτι ἀντιμετώπιζε μεγάλα οἰκονομικά προβλήματα τῆς ἐπισκοπῆς ἀπό χρέη τοῦ αἰφνίδια θανόντος προκατόχου του ἐπισκόπου Ἀντωνίου Σέρρα καί ἄλλες ὑποχρεώσεις πού ἀνέκυψαν στή συνέχεια.⁷ Κατά τή συγκέντρωση τῶν κρατικῶν φορολογιῶν, οἱ προύχοντες, πού γνώριζαν ὅτι τά 12 ρεάλια πού καθόρισε ὁ ταχριτζής ὡς ἐτήσιο φόρο ἐπί τῶν κτημάτων τῆς ἐπισκοπῆς του, δέν ἀντιπροσώπευαν τήν πρέπουσα φορολογία, τοῦ κατελόγισαν μεγαλύτερο ποσόν πού οἱ ἴδιοι προσδιόρισαν.

Ὁ Καμίλλης ἀργήθηκε νά συμμορφωθεῖ καί ἦλθε σέ ρήξη μαζί τους, περνώντας ἔτσι στό στρατόπεδο τῶν πολλῶν καί καταπιεζομένων.

β) Λέγεται ὅτι τοῦτος ὑπῆρξεν ἐνθερμος ὁπαδός ἐνός κινήματος πού ἀναπτύχθηκε μέσα στους κόλπους τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας τοῦ 17^{ου} αἰῶνα, τό ὁποῖο ἀπέβλεπε στήν ἀναβίωση τοῦ Καθολικισμοῦ μέ πνευμα-

7. Συμεωνίδη, «Τά Οἰκονομικά...».

τικά μέσα και αύξηση του αριθμού των πιστών.⁸ Θεώρησε λοιπόν σκόπιμο να εκμεταλλευτεί την ευκαιρία που παρουσιάστηκε για τη μεταστροφή των ὀρθοδόξων τριῶν νησιῶν που ἐπόπτευε (Μήλου-Κιμῶλου, Σίφνου), τόσο λόγω πεποιθήσεων για τὴν ἀναβίωση τοῦ Καθολικισμοῦ, ὅσο και γιατί μὲ τὴν αὐξηση τοῦ ἀριθμοῦ των πιστῶν του, θὰ εἶχε καὶ ἀνάλογη αὐξηση ἐσόδων ἀπὸ τελετές-τυχηρὰ γιὰ τὴν εὐχερέστερη ἀντιμετώπιση των οἰκονομικῶν ὑποχρεώσεών του.

Ἱστορική τεκμηρίωση τῶν γεγονότων

Ἡ, κατὰ τ' ἀνωτέρω, περιγραφή των γεγονότων δὲν εἶναι ὑποθετική, ἀλλὰ ἐδράζεται σὲ ἀναφορά τοῦ Καμίλλη πρὸς τὸ Βατικανό. Ἐγραψε σ' αὐτὴν, ἀποφεύγοντας ν' ἀναφερθεῖ στὴν ἐξέγερση ὑπὸ τὸν Κάφη, ὅτι τὸ ἔτος 1672 «ἀντιμετώπισε δυσάρεστες καταστάσεις μὲ τοὺς Ἑλληνες ἐπισκόπους (ἐννοεῖ τοὺς ἀρχιεπισκόπους Μήλου καὶ Σίφνου), σχετικές μὲ τὸ δόγμα καὶ τοὺς προύχοντες μὲ τὰ χαράτσια».⁹ Οἱ διαφορές βέβαια μὲ τὸ δόγμα δὲν ἦταν ἄλλο, παρὰ ἡ κίνηση των ὀρθοδόξων Μήλου καὶ Σίφνου γιὰ τὴ μεταστροφή τους στὸν Καθολικισμό, αὐτὲς δὲ μὲ τὰ χαράτσια καὶ τοὺς προύχοντες ἢ, ἐπὶ πλέον, φορολόγησή του, ζητήματα γιὰ τὰ ὁποῖα ἔγραψε στὸν πρεσβευτὴ de Nointel. Ὁ τελευταῖος, ὅπως πρόσθεσε ὁ Καμίλλη στὴν ἴδια ἀναφορά, «φρόντισε καὶ μοῦ ἔστειλε βασιλικές διαταγές (δηλ. διαταγές τοῦ σουλτάνου), σύμφωνα μὲ τίς ὁποῖες, ὅλοι αὐτοὶ οἱ Ἑλληνες, λαϊκοὶ καὶ ἱερωμένοι τῆς Μήλου, Κιμῶλου καὶ Σίφνου, πού ἐπιθυμοῦν νὰ ἀκολουθήσουν τὸ καθολικὸ δόγμα, δύνανται νὰ τὸ πράξουν ἐλευθέρως, ἐγὼ δὲ νὰ μὴν ἐμποδίζομαι πρὸς τοῦτο οὔτε καὶ ἀπ' αὐτὸν τὸν Καπουδάν Πασᾶ, νὰ μπορῶ δὲ νὰ τοὺς δέχομαι στίς ἐκκλησίες μου ἀκωλύτως καὶ νὰ τοὺς προσφέρω τὰ ἅγια μυστήρια: ὅσον δ' ἀφορᾶ στὰ χαράτσια, νὰ μὴν μπορῇ οὔτε Καδῆς, οὔτε Μπέης, οὔτε Πασᾶς, οὔτε κανένας ἐκ των Ἑλλήνων προυχόντων, νὰ μὲ ὑποχρεώνει νὰ πληρώνω πλέον ἐκείνων που καθορίστηκαν μὲ τὸ ταχίρ (ἐννοεῖ τὴν ἀπόφαση τοῦ ταχριτζῆ), δηλαδὴ ρεάλια ἢ pezze da otto 12 γιὰ τὴ Μήλο, 8 γιὰ τὴ Σίφνο καὶ ἄλλα 10 γιὰ τὴν Κίμωλο γιὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα...».¹⁰

Οἱ ἀνωτέρω μαρτυρίες τοῦ Καμίλλη βεβαιώνουν τὴν προσηγηθεῖσα πε-

8. Slot, «Καθολικαὶ Ἐκκλησίαι Κιμῶλου», σελ. 76.

9. SCPF/Scr. Rif. nei congr., Arcipel, vol. 2°, f. 591RV.

10. Αὐτόθι. Πρέπει νὰ σημειώσουμε ὅτι δέκα χρόνια ἀργότερα, τὸ 1684, ὁ Καμίλλη, σὲ ἐξέγερση Κλήρου καὶ Λαοῦ τῆς Σίφνου κατὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τοῦ νηιοῦ Φιλαρέτου γιὰ τίς ἐκκλησιαστικὲς φορολογίες, δέχτηκε νὰ τοὺς διοικεῖ «κατὰ τὸ δόγμα τους». Τότε ὁμως φρόντισε τὸ αἴτημά τους νὰ γίνῃ γραπτὸ, ὅπως καὶ ἡ συμφωνία τους γιὰ τοὺς ὄρους διοικήσεώς τους. Βλ. τίς λεπτομέρειες στὸ περιοδικὸ «Σίφνιακά», (Ἀθήναι), 1991, τόμ. Α', σελ. 61-79.

ριγραφία τῶν γεγονότων καί τήν ἔκδοση, μέσα στό 1672, τῶν σουλτανικῶν διαταγμάτων ὑπέρ αὐτοῦ, διά τοῦ de Nointel. Θά πρέπει, ἴσως, νά ὑποθέσουμε ὅτι στήν ἔξουσία τῆς διοίκησης Μήλου βρισκόνταν ἀκόμη οἱ πρόκριτοι καί ὄχι ὁ Κάψης καί ἡ ἀναστάτωση στό νησί ἐξακολουθοῦσε. Τήν ἐμφάνιση τοῦ Κάψης μποροῦμε νά τοποθετήσουμε πρὸς τά τέλη τοῦ 1672 μέ ἀρχές τοῦ 1673, στηριζόμενοι σέ ἄλλην ἀναφορά, ἀπό 1-12-1674, τοῦ Καμίλλη, στήν ὁποία ἔγραψε:

«... ἐπῆγα στή Νάξο πρὶν ἓνα χρόνο ἀκριβῶς (δηλ. κατά Νοέμβριο τοῦ 1673) προκειμένου νά συναντήσω τόν Γάλλο πρέσβυ γιά νά τοῦ ζητήσω νά μέ συμπαρασταθῇ στήν Πόρτα (= Ὑψηλή Πύλη), ὅπως μοῦ συμπαραστάθηκε καί ἓνα χρόνο νωρίτερα (δηλ. τό 1672), ὅταν ἀντιμετώπιζα δυσάρεστες καταστάσεις μέ τούς Ἑλληνες ἐπισκόπους, κ.λπ.»,¹¹ ὅταν δηλ. τό ποίμνιό τους δήλωσε μεταστροφή στόν Καθολικισμό.

Ἴσως εἶναι λογικό νά ὑποθέσουμε ὅτι, ὅταν ὁ Καμίλλης ἐπῆγε στή Νάξο τό Νοέμβριο τοῦ 1673 γιά νά συναντήσῃ τόν εὐρισκόμενο σέ περιοδεία Γάλλο πρεσβευτή de Nointel, τό ζήτημα τοῦ Κάψης νά εἶχε πάρῃ τέλος μέ σύντονες ἐνέργειες τῶν προυχόντων στήν Ὑψηλή Πύλη, πού διέταξε τή σύλληψη καί ἀπαγχονισμό του. Ἀπό φόβο μήπως ἀκολουθήσῃ καί δικός του διωγμός, ὁ Καμίλλης, ὅταν πληροφορήθηκε ὅτι ὁ de Nointel ἀναμένονταν στή Νάξο, ἔσπευσε νά τόν συναντήσῃ γιά νά ζητήσῃ τήν προστασία του.

Γνωρίζουμε ὅτι ὁ de Nointel, ἀπό τούς διακεκριμένους διπλωμάτες πού εἶχε στείλει στήν Κωνσταντινούπολη ἢ κυβέρνηση τῆς Γαλλίας, εἶχε ξεκινήσει μεγάλη περιοδεία στήν Ἀνατολή πού διήρκεσε ἐνάμισιο περίπου χρόνο (Σεπτ. 1673-Φεβρ. 1675) μέ ἐπισκέψεις σέ νησιά τοῦ Αἰγαίου, διάφορες πόλεις καί προσκύνημα στούς Ἁγίους Τόπους. Ὁ σκοπός τῆς περιοδείας ἦταν πολιτικός, προκειμένου «νά δείξῃ εἰς ὄλας τὰς ἐπαρχίας τῆς Τουρκίας, αἱ ὁποῖαι ἦσαν σπουδαῖαι διά τό γαλλικόν ἐμπόριον, τήν δύναμιν καί τήν λαμπρότητα τῆς Γαλλίας». Εἶχε μαζί του μεγάλη συνοδεία προσώπων, μεταξύ τῶν ὁποίων καί τόν ἱησοῦιτη μοναχό Robert Saulger, τόν μετὰ συγγραφέα τοῦ βιβλίου περὶ τῶν Δουκῶν τοῦ Αἰγαίου καί τοῦ Κάψης.¹² Εἶναι προφανές ὅτι τοῦτος ἐγνώριζε ἔκτοτε τά διατρέξαντα στή Μῆλο μέ τόν Κάψη, νωρίτερα δηλαδή ἀπό τόν Ἄγγελο Βενιέρη.

11. SCPF, δ.π.τ. Βλ. καί Σίμου Μιάτ. Συμεωνίδη, «Μία περιγραφή τοῦ Κυκλαδικοῦ Καθολικισμοῦ ἀπό τόν ἐπίσκοπο Μήλου Ἰωάννη Ἀντόνιο Καμίλλη», στό «Κυκλαδικό Ἡμερολόγιο 1966» τῶν Ν.Α. Κεφαλληνιάδη-Σ.Γ. Φιλιππότη, σελ. 57, ὅπου ἄλλη ἀναφορά τοῦ Καμίλλη τῆς 15-9-1674, σχετική μέ τή συνάντησή του μέ τόν de Nointel.

12. Slot, «Ὁ ἱεραπόστολος Robert Saulger...», σελ. 120.

Ὁ de Nointel, προερχόμενος ἀπὸ τὴ Μύκονο, ἔφτασε στὴ Νάξο τὸ πρῶτο δεκαήμερο τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1673. Ἐκεῖ εἶχε ἤδη μεταβεῖ καὶ ὁ Καμίλλης, ὅπως ἔγραψε καὶ σὲ ἄλλην ἀναφορά του τῆς 15-9-1674, «ὅπως καὶ πολλοὶ ἄλλοι, γιὰ νὰ τὸν τιμῶσιν καὶ νὰ ζητήσω τὴ βοήθεια καὶ προστασία του ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ νὰ ἐκθέσω τίς ἀνάγκες τῆς ἐκκλησίας μου».¹³ Ζοῦσε δηλαδή ὁ Καμίλλης μὲ τὸν φόβο τῶν Τούρκων, μήπως, ἀπὸ ραδιοουργίες τῶν ἐπιτρόπων καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Μήλου, εἶχε τὴν ἴδια τύχη μὲ τὸν Κάψη. Ὅμως αὐτοὶ πού ἤδη γνώριζαν τίς ὑπὲρ αὐτοῦ ἐνέργειες τοῦ de Nointel, φαίνεται πῶς μέχρι τότε εἶχαν ἀρκεστεῖ στὴν ἀπαλλαγὴ τους ἀπὸ τὸν Κάψη, δὲν ἔπαψαν ὁμως νὰ τὸν θεωροῦν ἐχθρὸ τους καὶ ν' ἀναμένουν τὴν κατάλληλη εὐκαιρία νὰ τὸν ἐκδικηθοῦν. Δὲν ἀποκλείεται τότε ὁ de Nointel νὰ συνέστησε, μὲ κάποιον τρόπο, στοὺς ἐπιτρόπους Μήλου νὰ μὴ λησμονοῦν ὅτι ὁ Καμίλλης τελοῦσε ὑπὸ τὴν προστασία του. Πέραν δ' αὐτοῦ, ὁ πρεσβευτῆς, «ἐπανακάμπτων ἐξ Ἱεροσολύμων, μηνὸς Νοεμβρίου 4, τοῦ ἔτους 1674, προσωρμίσθη εἰς Μῆλον, ὅτε ὁ ἐπίσκοπος Μήλου Καμίλλης ἐπέστρεψεν ἐκ Σίφνου, ὑπεδέχθη δ' αὐτόν, φέρων μίτρον, ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ ναοῦ».¹⁴ Ἡ παρουσία τοῦ de Nointel στό νησί ὑπῆρξεν ἀσφαλῶς ἐξαιρετικὸ γεγονός, ὁ δὲ Καμίλλης, βοηθούμενος ἀπὸ δύο κληρικούς, ἐτέλεσε πανηγυρικὴ λειτουργία πρὸς τιμὴν του, παρουσία προυχόντων καὶ λαοῦ.

Εἶναι προφανές ὅτι ἡ ἐπίσκεψη τοῦ πρεσβευτῆ στὴ Μῆλο πραγματοποιήθηκε γιὰ στερέωση τῆς θέσης τοῦ Καμίλλη, ὁ ὁποῖος φαίνεται πῶς εἶχε καταφύγει στὴ Σίφνο αὐτὸ τὸ διάστημα γιὰ νὰ ἀποφύγει τὴ μῆνιν τῶν προυχόντων καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Γερασίμου. Ὁ de Nointel θὰ τόνισε σ' αὐτοὺς ὅτι ὁ Καμίλλης ἐξακολουθοῦσε νὰ τελεῖ ὑπὸ τὴν προστασία τῆς Γαλλίας, δήλωση πού τοὺς ἀπέτρεψε νὰ πάρουν μέτρα ἐναντίον του (ὅπως ἀνέφεραν ἀργότερα καὶ στὸν Βενιέρη, στὸν ὁποῖο εἶπαν πῶς «ἀπὸ σεβασμὸ πρὸς τοὺς ὑψηλοὺς προστάτες του» δὲν τὸν κακοποίησαν, ἐνοώντας ἀσφαλῶς τὸν de Nointel).¹⁵ Παρὰ ταῦτα, δὲν ἐγκατέλειψαν τὴν ἐπιθυμία τους νὰ τὸν ἐκδικηθοῦν, πρῶτα πού καλλιέργησαν συστηματικὰ μὲ πλάγιους τρόπους καὶ, κυρίως, μὲ συκοφαντίες γιὰ ἠθικὴ μείωσή του, ὥστε νὰ προκαλέσουν ἐπέμβαση τοῦ Βατικανοῦ, μὲ στόχο τὴν ἀπομάκρυνσή του ἀπὸ τὴ Μῆλο. Ὁ ἀποστολικὸς ἐπισκέπτης Ἄγγελος Βενιέρης ἦταν ἡ πιὸ κατάλληλη εὐκαιρία γιὰ τὴν κατασυκοφάντησή του, ὄχι

13. Βλ. ὑποσ. 11.

14. Περ. Ζερλέντη, «Ἱστορικὰ Σημειώματα ἐκ τοῦ βιβλίου τῶν ἐν Νάξω Καπουκίνων», (Ἐρμούπολις), 1922, σελ. 119.

15. Βλ. τὴν ἐκθεση Βενιέρη στό παράρτημα.

μόνο για τὰ γεγονότα μέ τόν Κάψη, ἀλλά και για δῆθεν ἠθικὴν ἐκτροπή του. Ἡ δεύτερη αὐτὴ κατηγορία ἐναντίον του, περιέχεται στὰ ἀδημοσιεύτα ἀπὸ τόν κ. Slot τμήματα τῆς ἐκθεσης Βενιέρη, τὴν ὁποία ἤδη δημοσιεύουμε πλήρη στὸ παράρτημα.

Μετὰ τὰ ὅσα ἀνεπτύχθησαν στὸ παρὸν κεφάλαιο, θεωροῦμε ὅτι ἡ «βασίλεια» τοῦ Κάψη ἔληξε μέσα στὸ πρῶτο ἑξάμηνο τοῦ 1674, ἄποψη πού προσεγγίζει τὴν ἀναφορὰ Βενιέρη ὅτι τὰ γεγονότα συνέβησαν «περὶ τὸ 1675», ὑπῆρξε δ' αὐτὴ βραχύβια, μόλις ὀλίγων μηνῶν μεταξύ 1673-1674, ὅσο δηλ. διάστημα χρειάστηκαν οἱ πρόκριτοι νὰ ὀργανώσουν σπὴν Κωνσταντινούπολη τὴν καταστροφή του, μέ τόν ἰσχυρισμὸ ὅτι ἦταν ἀρχηγὸς ἐπαναστατικῶν κινήματος πού, ἂν ἐπιβίωνε, θὰ ἀποτελοῦσε κακὸ προηγούμενο καὶ πρόβλημα γιὰ τὸ κράτος.

Πρέπει ἀκόμη νὰ σημειώσουμε ὅτι, πρὸ τῶν ἀνωτέρω γεγονότων, δὲν ὑπάρχει καμμία πληροφορία περὶ Κάψη καὶ ὅτι ὁ ἐπίσκοπος Καμίλλης, πολιτικὰ σκεπτόμενος, ἀπέφυγε, στίς πολλές ἀναφορές του πρὸς τὸ Βατικανό, νὰ περιγράψει λεπτομερῶς τὰ διατρέξαντα καὶ τὰ τῆς συμμετοχῆς του σ' αὐτὰ κάνοντας μόνον ἀπλές μνείες γενικοῦ περιεχομένου γιὰ κάθε ἐνδεχόμενη κατηγορία ἐναντίον του. Ὁ κύριος στόχος του ὑπῆρξεν ἰδεολογικός, ἐκεῖνος δηλαδή τῆς μεταστροφῆς τῶν ὀρθοδόξων στὸν Καθολικισμό καὶ δευτερεῖον τὸ ζήτημα τῆς ὑπερφορολόγησής του. Ἄλλωστε, δέκα χρόνια μετὰ, τὸ 1684, ἐπεχείρησε τὰ ἴδια καὶ στὴ Σίφνο,¹⁶ τὰ ὁποῖα, καίτοι ἐφρόντισε ἰδιαιτέρως, δὲν εἶχαν ἐπιτυχία, ἀφοῦ οἱ ὀρθόδοξοι, παρὰ τίς καταπιέσεις τους, κυρίως οἰκονομικές, τίς ἔντονες διαμαρτυρίες ἢ καὶ ἐξεγέρσεις τους, τελικὰ παρέμειναν πιστοὶ στὸ δόγμα τους. Ὅποιος ἀμφιβάλλει γιὰ τὸ συνεκτικὸ ρόλο πού διεδραμάτισε τοῦτο στὴ διατήρηση τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὑπάρχουν πολλὰ ἱστορικά παραδείγματα γιὰ νὰ διασκεδάσουν τίς ἀμφιβολίες του.

16. Περιοδ. «Σιφνιακά», (Ἀθῆναι) 1991, τόμ. Α', σελ. 61 ἐπόμε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3°

Η ΠΟΛΕΜΙΚΗ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΚΑΜΙΛΛΗ

1. Κατά τις τακτικές μεταβάσεις του στή Σίφνο, τή Λατινική Ἐκκλησία τῆς ὁποίας ἐπόπτευε καί διοικοῦσε, «ἐλοτζάριζεν (ιταλ. *alloggiare*=καταλύω, φιλοξενῶ) ὁ ἐκλαμπρότατος καί πανιερώτατος δεσπότης μονσινιόρ Ντεκαμίλλης... εἰς τό ἀρχοντικόν σπίτι τῆς κερά-παπαδιάς, χήρας τοῦ ποτέ Τζανῆ Μπαροῦ, θυγατρὸς τοῦ ἀφέντη Μπατῆ Γοζαδίνου... μέ τό θέλημα τῶν γονιῶν τῆς».¹ Ἄγνωστο ἂν μόνος ἢ κατόπιν συνεννοήσεως μέ τοὺς Μηλιούς –ἐχθρούς τοῦ Καμίλλη, ὁ Κωνσταντῖνος Ἀλιπράντης, ἐκ Τήνου, ἐξαγοραστής τῶν φορολογιῶν τῆς Σίφνου, ζήτησε κι' αὐτός «δυναστικῶς» τόν Αὐγούστο τοῦ 1685, νά φιλοξενηθεῖ στό σπίτι τῆς χήρας παπαδιάς, «διά νά ἐντροπιάση αὐτήν», ὥστε «νά εὐρεθῆ ἐγκαστρομένη καί νά ἀπομείνῃ τό ὄνειδος ἀπάνω εἰς τόν ἀρχιερέα· ἀλλά, ὡσάν ὁπού αὐτὴ ἐστάθηκε πάντα τιμημένη καί καλὴ χήρα, δέν ἐπλανέθη, οὐδὲ ἀπὸ τὰ ταξίματα καί δῶρα, οὔτε ἀπὸ τοὺς φοβερισμούς τοῦ δυνάστη». Τότε αὐτός, γιά νά τὴν ἐκδικηθεῖ, ἔστειλε ἕναν ἀπὸ τοὺς Σκλαβούρους του, «ὀνόματι Πιέρο Μπρόντζα» νά τὴν κατοποιήσῃ, «νά τῆς κόψη τὴν μύτη τῆς καί τὰ χεῖλη καί νά τοῦ τὰ φέρῃ». Ὁ Μπρόντζας, «τὴν ἡμέραν τοῦ ἀποκεφαλισμοῦ τοῦ Προδρόμου (29 Αὐγούστου) στοὺς 1675», ἐπῆγε στό σπίτι τῆς παπαδιάς, ἀλλά δέν κατάφερε νά ἐκτελέσῃ τὴ διαταγὴ τοῦ ἀφέντη του, γιατί αὐτὴ «μέ μίαν δουλεύτραν τῆς» ἀντιστάθηκαν καί «ὕστερα ἀπὸ πολὺν πόλεμον, τῆς ἔντασε δύο μαχαιριές: μίαν στό μάγουλο τό δεξιόν καί ἄλλην εἰς τόν μέλιγγα» καί ἔφυγε. Τό γεγονός συντάραξε τὴν κοινωνία τῆς Σίφνου, ὅταν δέ «ἕνας ἐγύρευε νά ἐλέγξῃ καί νά μαλώσῃ τόν ἄνωθεν Πιέρο, ἦγουν ὁ κόνσολος τῶν Φραντζέζω ὀνόματι Παυλῆς Ὁμηρος, τόσον ἐσκυλιάστη ὁ Ἀλιπράντης, ὅτι ἔστειλε τόν ἴδιο Πιέρο καί ἐσκότωσέν τον μέ ἄγριον καί σκληρόν θάνατον...».²

Ὁ Ἀλιπράντης ὁμως δέν ἠσύχασε καί «περάσσοντας κάμποσος καιρὸς, ἀποφάσισεν ὁ ἀναθεματισμένος... νά σκοτώσῃ τὴν ἄνω λεγομένην παπαδιά... καί μανθάνοντάς το ὁ ἀφέντης Φίλιππος Ναδάλες, κόνσολος τῆς Φραντζας, διάδοχος τοῦ εἰρημένου Παυλῆ, καί γροικόντας καί ἐμεῖς (ἐνν. οἱ πρόκριτοι Σίφνου) τὴν συμφορὰν ὁπού ἔμελε νά γίνῃ, διά νά μὴ χάσῃ τὴν ψυχὴν τῆς καί τὴν ζωὴν ἀντάμα καί ἀπομείνῃ πεντάρφανον τό παιδίον

1. Σίμου Μιλτ. Συμειωδὴ, «Ἐγγλήματα στή Σίφνο τοῦ 1675», περιόδ. «Κυκλαδικὰ Θέματα», (Ἀθήναι), 1984, τόμ. Α', τευχὸς 5, σελ. 272-274.

2. Αὐτόθι.

της, έπρομηθέψαμεν και έστείλαμεν τηνα εις την Μήλον»³ (όπου ο Άλιπράντης δέν είχε, φαίνεται, δικαιοδοσία), γιά νά περιθάλλει μητέρα και παιδί ο Καμίλλης, πράγμα που αυτός έκανε. Έτσι οι έχθροί του βρήκαν πρόσφορο έδαφος νά τον κατηγορούν γιά άνηθικότητα.

2. Άλλοι πάλι έσπευσαν νά γράψουν στό Βατικανό ότι, κατά την έπίσκεψη του Γάλλου πρεσβευτή στή Μήλο τό 1674 και κατά τή θεία λειτουργία που χοροστάτησε ο Καμίλλης, έδωσε σ' αυτόν νά άσπασθει τό ευαγγέλιο, πράγμα που άπαγόρευε τό τυπικό τής Έκκλησίας τής Ρώμης. Τό Βατικανό ζήτησε εξηγήσεις και ο Καμίλλης, μέ άναφορά τής 10-9-1676, άπήντησε ότι έπρόκειτο γιά ψευδή καταγγελία και παρεκάλεσε νά μή δίνει βάση σέ κακόβουλους. Έπεσύναιψε μάλιστα και γραπτή μαρτυρία των δύο κληρικών που συλλειτουργήσαν στον καθεδρικό ναό κατά την έπίσκεψη του de Nointel, που βεβαιώνουν τό άναληθές τής καταγγελίας.⁴ Στήν ίδια άναφορά του, επειδή, προφανώς, είχε πληροφορίες γιά τά σκευωρούμενα έναντίον του, έκρινε σκόπιμο νά σημειώσει ότι αντιμετώπιζε «τή θανάσιμη έχθρα και άναλόγους κατατρεγμούς κάποιων κληρικών και, όλως ιδιαίτερα, ενός άρχιερέως των νησιών,⁵ όπως και από έναν πάμπλουτο και πανίσχυρο, αλλά τύραννο άνθρωπο από την Τήνο (έννοεί τον Άλιπράντη), γιά τον όποιο, έν καιρώ, και άν ήθελε παραστεί άνάγκη, θά άνέφερε λεπτομερώς στίς σεβασμιότητές τους τό όνομα και τίς κακουργίες του. Αυτός ύποκινούσε πολλούς Έλληνες τής Σίφνου, ή μάλλον πίεζε και ύποχρώνε αυτούς νά γράφουν έναντίον του και νά τον κατηγορούν γιά πλείστες άναξιότητες προκειμένου νά έκτεθει στην Άγία Προπαγάνδα, ώστε νά την άναγκάσουν νά του αφαιρέσει την έποπτεία τής νήσου Σίφνου και άλλος δέν είναι ο σκοπός τους, παρά νά τον ταπεινώσουν και ζημιώσουν γιά πολλούς λόγους...».⁶

Η πολεμική έναντίον του Καμίλλη μέ συγκοφαντίες-σκευωρίες δέν είχε τέλος κι' έκράτησε επί πολλά χρόνια, άλλ' ή συνεχής παρουσία του de Nointel στην Κωνσταντινούπολη άπεθάρρυνε τούς έχθρούς του από έμφανεϊς ένέργειες έναντίον του, ή έναρξη δέ τό 1684 νέου μακροχρόνιου βενετοτουρκικού πολέμου και ή έπιστροφή στίς θάλασσες των ναυτικών δυνάμεων τής Βενετίας, μέ τούς ναυάρχους τής όποίας διατηρούσε πά-

3. Αυτόθι.

4. SCPF/SC. ARCIPEL., vol. 2°, 7.160R, όπου και ή, από 15-8-1676, πιστοποίηση των κληρικών Gio-Dunavi Dallegio και Giorgio Rossi.

5. Έως πρόκειται γιά τον άρχιεπίσκοπο Μήλου Γεράσιμο Μοδιό ή γιά τον καθολικό άρχιεπίσκοπο Νάξου Βαρθολομαίο Πόλλα, θανάσιμον έχθρο του Καμίλλη (βλ. σχετικάς στον Συμεωνίδη, «Μία περιγραφή του Κικλαδικού Καθολικισμού...»).

6. SCPF, δ.π.π.

ντοτε ἄριστες σχέσεις, ἀνάγκασε κάθε ἐχθρόν καί πολέμῳ του νά ἐγκαταλείψει κάθε ἰδέα ἐκδίκησης.

3. Τά περὶ χήρας παπαδιάς καί Κων. Ἀλιπράντη, περιέλαβε στήν ἐκθεσή του καί ὁ Ἅγγελος Βενιέρης,⁷ ἄλλ' ὅπως συνάγεται ἀπ' αὐτήν, γνώριζε τό ζήτημα πρὶν ἀκόμη μεταβεῖ γιά ἔλεγχο στή Μῆλο τό 1678, διευτύπως δέ θέσεις καί ἀπόψεις ὄλως ἐπιβαρυντικές γιά τόν Καμίλλη. Εἶναι πολύ πιθανόν οἱ ἐχθροὶ τοῦ τελευταίου, ὅταν πληροφορήθηκαν ὅτι τό Βατικανό τοῦ εἶχε ἀναθέσει τόν ἔλεγχο τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν νησιῶν, νά ἔσπευσαν νά τόν προσεταιριστοῦν καί αὐτός φαίνεται πῶς ἐνέδωσε. Ἔτσι ἔγραψε στήν ἐκθεσή του τά ἑξῆς:

«Ἐξ αἰτίας μᾶς γυναίκας, χήρας ὀρθόδοξης παπαδιάς, θυγατέρας τοῦ Μπατή Γοζαδίνου ἀπό τή Σίφνο, τήν ὁποία ἔθεσε ὑπό τήν προστασία του (ὁ Καμίλλης), ἐναντίον τοῦ κ. Κωνσταντίνου Ἀλιπράντη, ἐρωμένου της, ἔτυχε ἀπ' αὐτόν πολλῶν ἐνοχλήσεων καί δοκίμασε τήν ὀργή του μέ διάσωση τῆς ὑπόληψής του· τήν εἰρημένη νέα ὁ μονσινιόρ Καμίλλης ἐπῆρε ἀπό τό πατρικό σπίτι της, παρά τή θέληση τῶν γονέων της, καί τήν ἐπῆγε στή Μῆλο, φιλοξενώντας την στό ἴδιο του τό σπίτι, μέ τό πρόσχημα διάσωσης τῆς ζωῆς της ἀπό τόν κατατρεγμό τοῦ ἀνωτέρω Ἀλιπράντη, ὁ ὁποῖος, γιά νά ντροσιάσει τόν ἐπίσκοπο, ἐπεχείρησε ἀκόμη καί νά τήν δολοφονήσει καί ὡς ἐκ τούτου ἀκολούθησαν ἀναστάτωση καί σκανδαλισμός πού ἔγιναν ἡ αἰτία οἱ ἐνορίτες του, ἰδιαίτερα ὁμως οἱ Ἕλληνες, νά ψιθυρίζουν διάφορα κατά τοῦ μονσινιόρ καί νά ἔχουν ἐλάχιστη ἐκτίμηση στό πρόσωπό του. Δέν παρέλειψα λοιπόν, πρὶν ἀναχωρήσω (ἀπό τήν Τῆνο) γιά τή Μῆλο, νά δώσω κατάλληλες συμβουλές σ' αὐτόν τόν Ἀλιπράντη, προκειμένου νά καταστείλει τήν ὀργή του, ἐπιτυγχάνοντας μέ διάφορες παραινήσεις νά καταπραῖνω τό θυμό καί τίς κακές προθέσεις πού μηχανεύονταν ἐναντίον τοῦ ἐπισκόπου. Κατόπιν συναντήθηκα μέ τόν τελευταῖο στή Μῆλο καί συζήτησα τό ζήτημα μαζί του, τοῦ συνέστησα δέ νά ἀπομακρύνῃ ἀπό τό σπίτι του τήν εἰρημένη χήρα, ὥστε νά μή δίνει ἀφορμή σ' ὅποιονδήποτε ἀναζητεῖ τήν εὐκαιρία νά δημιουργεῖ σκάνδαλα καί κουτσομπολιό καί μοῦ ὑποσχέθηκε πῶς θά τό κάνει. Λίγους μῆνες μετά τήν ἀναχώρησή μου ἀπό τό νησί ἐκεῖνο, μέ διαβεβαίωσε μέ γράμματά του ὅτι τήν ἀπεμάκρυνε ἀπό τό σπίτι του, πλὴν μέχρι σήμερα αὐτή ἐξακολουθεῖ νά μένει ἐκεῖ καί συντηρεῖται ἀπό τόν ἴδιο. Μετά παρέλευση μάλιστα ὀλίγου χρόνου, ἀπέθανε ἐδῶ (ἐννοεῖ στήν Τῆνο) ὁ ἀνωτέρω Κωνστ. Ἀλι-

7. Τό μέρος αὐτό δέν δημοσίευσε ὁ κ. Slot, «Ἐκκλησιαί Κιμῶλου...». Βλ. τώρα τό πλῆρες κείμενο τῆς ἐκθέσεως Βενιέρη στό Παράρτημα.

πράντης δηλητηριασμένος και δέν απολείπουν κάποιου, πού κάνουν τούς δικαστές, νά διατείνονται ὅτι, μάλλον μέ συνδρομή και συνεργία τοῦ ἀνωτέρου μονσινιόρ Καμίλλη, ἀκολούθησεν ὁ θάνατός του».⁸

Οἱ φοβερές αὐτές κατηγορίες τοῦ Βενιέρη κατά τοῦ Καμίλλη, ἀκόμη και γιά ἀνεύθυνες διαδόσεις ἀπό κάποιους πού ἴθην γνώριζαν τά πάντα, τόν καθιστοῦν ἐντελῶς ἀναξιόπιστο και προσκείμενον πρὸς τούς ἐχθρούς του. Ἄλλωστε, και ἄλλες θέσεις του εἶναι ἀναληθεῖς, ὅπως λ.χ. ὅτι ὁ Καμίλλη ἐπῆρε τή χήρα ἀπό τό πατρικό της σπίτι (ἀφοῦ ἔμενε σέ δικό της) και μάλιστα χωρίς τή θέληση τῶν γονέων της, ὅτι στή Μήλον τήν ἐγκατέστησε σπίτι του και τή συντηροῦσε ὁ ἴδιος κ.λπ. Μετά τήν περιέλευση τῆς ἐκθεσης στό Βατικανό, τοῦτο ἄρχισε ἔρευρες γιά τά καταγγελλέντα και ζήτησε ἀπό τόν Καμίλλη ἐξηγήσεις. Αὐτός ἀντέκρουσε τίς θέσεις τοῦ Βενιέρη μέ ἔνορκη νοταριακή πράξη τῆς 18-1-1682 τῶν ἐπιτρόπων και δεκαέξι προκρίτων τῆς Σίφνου, οἱ ὅποιοι διαβεβαίωσαν ὅτι (ἔμεῖς) «ἐπρομηθεύσαμεν και ἐστείλαμεν τήνα (τή χήρα) εἰς τήν Μήλον και ἐπαρεκαλέσαμεν τόν ἀφέντη δεσπότη νά τῆς δώσει ὀλίγον τόπον και τό σκέπος τῆς ἐκκλησίας νά γλιτώσῃ ἀπό τόν θάνατον, ἐπειδή και ἡ αἰτία τοῦ διωγμοῦ της ἐστάθηκεν ἡ ζηλία και ἡ ἐχθρα ὅπου ἐπῆρεν ὁ Ἄλιπράντες εἰς τόν μονσινιόρε. Διά τοῦτο και ἡ πανιερότητά της ἔδωκεν ἕνα σπιτάκι σιμά εἰς τήν ἐκκλησίαν, εἰς τό ὅποῖον κάθεται μέ τόν υἱό της, ὅπου εἶναι εἴκοσι χρονῶν παλικάρι και αὐτή τρίγυρου (=περίπου) σαράντα ὀκτώ και ζισοῦσι μέ τήν ἰντραδά (=εἰσόδημα) ὅπου τῆς ἔρχεται ἀπό τό πρᾶγμα της (=κτηματικὴ περιουσία) ἀπό τήν Σίφνον και εἰς τοῦτον τόν καιρόν δέν ἐφάνηκεν, μήτε ἀκούστηκε νά κάμῃ καμμίαν ἀταξίαν ἢ ἔντροπή τῆς τιμῆς της, ἀλλά ὡς και τό πρότερον περνᾷ ἄξια και τιμημένα. Καί ἂν ἐφαφλάτισε κανέναν τίποτα διά τόν ἄνωθεν ἀρχιερέα εἰς τά λόγια ὅπου ἔσπειρεν ὁ διώχτης του Ἄλιπράντες και οἱ ἄθεοι ὑπηρέτες του διά τό ὅποῖον και διά ταῖς ἄλλαις και μεγάλας των ἀσέβειες, ὁ Θεός γλήγορα ἔκαμε τήν ἐδικησιν και ἐπέθανεν κενόν και ψυχρόν θάνατον ὁ Ἄλιπράντες και ἡ γυναῖκα του και ὁ Πιέρως ἔπεσε στῶν Τουρκῶν τό κάτεργο σκλάβος· ἐμεῖς δέ ἐπράξαμεν και ἐγνωρίσαμεν τόν ἀφέντη δεσπότην διά ἄξιον και ἐνάρετον ποιμένα, ἀπό τόν ὅποῖον ἐλάβαμε μεγάλην βοήθισιν εἰς ταῖς πείραξαις τῶν κουρσάρων και τούς ψυχοφελίμους του λόγους και ἔνθεον ζῆλον ὄλοι μας ἀναζητοῦμε».⁹

Τῆν ἀνωτέρω μαρτυρία προσυπέγραψαν και τρεῖς πατέρες καπουτσῖ-

8. Βλ. τήν ἐκθεση στό Παράρτημα.

9. Συμειωμένη, «Ἐγκλήματα στή Σίφνο τοῦ 1675», ὕποσ. 1.

νοι τῆς ἀποστολῆς Μήλου «χωρίς ἀμφιβολία διά τήν ἀλήθειαν τῆς» μέ συνομολόγησι τῆς ἠθικῆς ἀκεραιότητος τοῦ Καμίλλη, παρά τό γεγονός ὅτι καί αὐτοί δέν εἶχαν καλές σχέσεις μαζί του, ἐπειδή ἤλεγχε τίς ἐκτροπές τους ἀπό τήν κανονική τάξη τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας. Καί τοῦτο γιατί ὁ Καμίλλης ἦταν πράγματι ἠθικό στοιχεῖο καί διακεκριμένη προσωπικότητα, γι' αὐτό καί προκαλοῦσε τόν φθόνον τῶν ὁμοδόξων του πού ὑστεροῦσαν σέ ὅλα ἀπέναντί του. Ἄλλωστε τό Βατικανό δέν ἔλαβε μέτρα ἐναντίον του, οὔτε τόν μετεκάλεσε στή Ρώμη, παρά μόνο διόρισε τόν ἐπόμενο χρόνο (1683) βικάριο Σίφνου τόν Νάξιο Francesco Lorendano, περιορίζοντας τόν Καμίλλη στήν πνευματική μόνο ἐπιστασία τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας Σίφνου.¹⁰ Ὄταν τόν Δεκέμβριον τοῦ 1691 ἀπεβίωσε ὁ Lorendano, πέραν τῆς πνευματικῆς ἐπιστασίας, ἀνεθεσε στόν Καμίλλη καί τή διαχείριση τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων τῆς, πού διετήρησε μέχρι τοῦ θανάτου του (1698).¹¹

10. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, «Ἐκκλησιαστική Ἱστορία τῆς Σίφνου», περιοδ. «Σιφνιακά» (Ἀθήναι) 1994, σελ. 43.

11. Συμεωνίδη, «Τά Οἰκονομικά», σελ. 136.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΑΓΓΕΛΟΥ ΒΕΝΙΕΡΗ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΤΗΝΟΥ
«Έκθεση τῆς επίσκεψης Μήλου κατά τό ἔτος 1688»

Ἡ ἐπισκοπή Μήλου, πού ἄλλοτε δέν ἦταν κατώτερη τῶν ἄλλων ἐπισκοπῶν τοῦ Ἀρχιεπελάγου, τόσο σέ πλῆθος τῶν καθολικῶν, ὅσο καί σέ εἰσοδήματα ἀπό ἀκίνητα, ἀφοῦ ἐχῆρψε ποιμένος ἐπί ὀγδόντα χρόνια, ἄρχισε νά ἐλαττώνεται τό Λατινικό δόγμα καί νά πολλαπλασιάζονται οἱ Ἕλληνες, σέ σημεῖο πού μπορεῖ κανεῖς νά πεῖ ὅτι σήμερα ἔχει ἐξαλειφθεῖ ἐντελῶς ἀφοῦ δέν ὑπάρχει οὔτε ἓνας Μηλιός καθολικός, οἱ δέ Ἕλληνες ἔχουν καταλάβει σημαντικό μέρος τῆς περιουσίας τῆς ἐκκλησίας. Ἐπειτα, κατά τήν ἐποχή τοῦ Κρητικοῦ πολέμου, ἀποκαταστάθηκαν ἐδῶ μέ Ἕλληνίδες μερικοί ξένοι, πού εἶναι περὶ τίς δεκαπέντε οἰκογένειες καί περὶ πέντε εἴκοσι ἀκόμη πρόσωπα, πού μέ τό νά εἶναι κουρσάροι πότε βρῖσκονται ἐδῶ καί πότε λείπουν, ἀφοῦ δέ ἦλθαν στό νησί Τοῦρκοι, τό ἐγκατέλειψαν γιά τήν ἀσφάλειά τους.

Τό νησί ἔχει περίμετρο 63 μιλίων καί ἓνα μόνο Κάστρο πού ἀπέχει ἀπό τῆ θάλασσα δύο μίλια, ὅπως καί ἓνα ἀρχαῖο ὄχυρό στήν ἄκρη τοῦ λιμανιοῦ ἀκατοίκητο. Ὑπάρχουν τρεῖς Λατινικές ἐκκλησίες, ἡ μητρόπολη, τό μοναστήρι τῶν πατέρων καπουτσίνων καί ὁ Ἅγιος Βερνάρδος, ἔξω τοῦ Κάστρου, μέσα σέ κτήμα τῆς ἐπισκοπῆς. Ἡ μητρόπολη τετιμημένη στούς Ἁγίους Κοσμά καί Δαμιανό, ἀποτελεῖται ἀπό ἓνα μόνο κλίτος, νεοκατασκευασμένη, μέ τροῦλλο στό μέσον, εἶναι καλοδιατηρημένη καί ἐφοδιασμένη μέ ὅλα τά ἀπαραίτητα· ἔχει τρία ἀλτάρια ἄριστα τακτοποιημένα καί σκευοφυλάκιο, τοῦ ὁποῦ ὁ ἐξοπλισμός καί τά ἐφόδια ἔχουν ὡς ἑξῆς:

- Δύο ἅγια ποτήρια μέ κύπελο καί δισκάριο ἀσημένια, ἡ βάση χάλκινη.
- Ἄλλο ἓνα ἅγιο ποτήριο, ὀλόκληρο ἀπό ἀσημί, ἤδη ἐνεχυριασμένο γιά 50 ρεάλια, ἀπό χρέος τῆς ἐκκλησίας πού κατέλιπε ὁ προηγούμενος ἐπίσκοπος.
- Μιά πυξίδα μέ κύπελο ἀσημένιο καί βάση χάλκινη.
- Ἐνα ἀρτοφόριο χάλκινο μέ διακοσμήσεις.
- Ἐνα κηροπήγιο ἀσημένιο.
- Ὀκτώ καντηλιέρια, ἓνα θυμιατό καί τρία κηροπήγια ὀρειχάλκινα.
- Ἐνας μανδύας παλαιός.
- Ἐνας ἄλλος ἀπό δαμασκινό ὕφασμα πού ἔκανε ὁ μοναχὸς Καμίλλης.
- Ἐνα ἀρχιερατικό διακοσμημένο μέ ῥοζ χρῶμα, καινούργιο.
- Ἐνα φελόνι μενεξεδί, παλαιό.

- Ένα φελόνι πράσινο από δαμάσκο, νέο.
- Άλλο ένα.
- Άλλο ένα από καναβάτσο, μαῦρο.
- Ένα φελόνι μπροκάρο μέ χιτώνα και μίτρα όλόλευκα πού έκανε ο μονσινιόρ Καμίλλης.
- Μία μίτρα ώραιότατη μέ διάφορους λίθους, όχι πολύτιμους.
- Ύποκάμισα τρία, πετσέτες 6, σκεπάσματα δύο, καθαριστήρια του δισκοπότηρου 12, χαλιά 2.
- Καμπάνες τρεις, ή πρώτη και ή μεσαία αγοράστηκαν από τον μονσινιόρ Καμίλλη αντί 30 ρεαλιών.
- Ένα έμπρόσθιο κάλυμμα της άγιας τραπέζης από κόκκινο δαμάσκο ένα από καταλουφο(;) και ένα μενεξεδί.

Ο σεβασμιώτατος έπίσκοπος έξυπηρετεί αυτόπροσώπως τήν έκκλησία του και άσκει όλες τις άρμοδιότητες του έφημερίου μέχρι και των πλέον ταπεινών εργασιών, όπως να σημαίνει ο ίδιος τις καμπάνες, αν και έχει προσλάβει δύο ιερείς και ένα λαϊκό, οι όποιοι έπειδή είναι ξένοι και χωρίς εισοδήματα ή τυχηρά προσφέρουν ελάχιστες ύπηρεσίες. Ο ένας απ' αυτούς, ο *Piero Paulo Venafrio*, Μαλτέζος, ήλθε μέ ένα κουρσάρικο πλοίο, ζήτησε να χειροτονηθεί από τον μονσινιόρ τήν πρώτη χειροτονία για να απολαύσει τά κληρικά προνόμια στη Μάλτα, για τήν όποία και άνεχώρησε, όμως επέστρεψε σύντομα μέ τήν ύπόσχεση των ύπολοίπων χειροτονιών μέ δικαίωμα εισοδήματος σε μερικά κτήματα του Άγίου Βερνάρδου, άνήκοντα στο έπισκοπικό ταμείο, πού ο έπίσκοπος Καμίλλης του ύποσχέθηκε για τή δαπάνη πού έκανε άρκετου ποσού χρημάτων, πλην δέν του τά παρεχώρησε, γι' αυτό έτοιμάζονταν να άναχωρήσει μή έχοντας εισόδημα για να ζήσει, όπως συμβαίνει για κάποιο διάστημα τώρα.

Ο άλλος κληρικός, ο *Lunardo Tripsi*, από τή Σύρα, χειροτονήθηκε έπίσης από τον μονσινιόρ Καμίλλη μέ τίτλο δικού του πατριμονίου, πού κατέχει στη Σύρα, μέ τήν ύποχρέωση να ύπηρετεί τήν έκκλησία της Μήλου για πάντοτε, όπως συνάγεται από τήν έπομένη νοταριακή πράξη:

«Στίς 10 Σεπτεμβρίου 1672, Μήλος.

Ένεφανίσθη ενώπιόν μου, του ύπογεγραμμένου νοταριού και δημοσίου καντζηλλιέρη και των προσκληθέντων μαρτύρων ο κ. *Lunardo Tripsi* από τή Σύρο ο όποιος δήλωσε ότι, στην έπιθυμία του να ύπηρετήσει ως κληρικός τον Κύριο, προσέτρεξε στον σεβασμιώτατο *de Camillis*, έπίσκοπό μας, για να χειροτονηθεί απ' αυτόν και έπειδή, σύμφωνα μέ τήν εκκλησιαστική τάξη, τούτος προέρχεται από ξένη έπισκοπική Διοίκηση και δέν δύναται να προσφέρει τις ύπηρεσίες του, για τον λόγο αυτό μέ τή δύναμη του παρόντος δημοσίου συμβολαίου ύπόσχεται και ύποχρεούται να

διαμένει πάντοτε σ' αυτήν την πόλη και νά είναι ένοριτης Μήλου για δλη του τή ζωή και νά υπακούει τόσο στον παρόντα έπίσκοπο, όσο και στους διαδόχους του ώσάν νά είχε γεννηθεί σ' αυτήν την έπισκοπική Διοίκηση και έπειδή πρόκειται νά χειροτονηθεί μέ τίτλο πατριμονίου, ύπόσχεται και ύποχρεούται νά τό μεταφέρει έδω ή νά λαμβάνει τά έσοδά του από καιρού σέ καιρό και τοιουτοτρόπως νά παραμένει συνεχώς στην ύπηρεσία του καθεδρικού ναού τής Μήλου σάν νόμιμο τέκνο. 'Υπόσχεται έπίσης νά ύπηρετεί σύμφωνα μέ τίς διαταγές και άποφάσεις, ύπάρχουσες ή καθορισθησόμενες από τον έπίσκοπο για τήν καλή διοίκηση τής έπισκοπής και νά συμμετέχει σέ όλα τά καλά έργα όπως ύποχρεούνται οί καλοί κληρικοί και σέ έπιβεβαίωση των άνωτέρω ύπογράφει ιδιοχειρώς.

–Leonardo Tripsi ύπογράφω και βεβαιώνω ώς άνωθεν

–Pietro Sifonte, μάρτυς

–D. Francesco Querini, μάρτυς

Χριστόφαλος Άνδροσιάνος

Δημόσιος νοτάριος και καντζηλλιέρης».

Και ό κληρικός αυτός, έπίσης, δυσκολευόμενος νά ζήσει στη Μήλο χωρίς κάποια ένίσχυση τής έκκλησίας ή βοήθεια του έπισκόπου, μου υπέβαλε μέ αίτησή του τήν ακόλουθη παράκληση:

«Έχω έξι χρόνια πού ό δυστυχής έγώ Lunardo Tripsi, ύπηρετώ αυτή τήν έκκλησία τής Μήλου χωρίς καμία ένίσχυση και βοήθεια έξ αίτίας του γεγονότος ότι χειροτονήθηκα από τον έπίσκοπο Μήλου μέ τίτλο πατριμονίου εύρισκομένου στη Σύρο, τήν πατρίδα μου, τό όποιο, μέ τό νά είναι πολύ χαμηλό, δέν μου άρκει νά ζήσω ούτε καν τρεις μήνες τον χρόνο και έπειδή δέν έπηγα ποτέ νά φροντίσω αυτά τά λίγα κτήματά μου, περιήλθαν σέ κακή κατάσταση και είμαι άναγκασμένος νά περιέρχομαι αυτό τό νησί ζητιανεύοντας για νά ζήσω, πράγμα άπρεπές για τό σχήμα μου και λαιδωρία αυτών των Έλλήνων, οί όποιοι γνωρίζουν πολύ καλά ότι ό σεβασμιώτατος δέν θέλει νά μέ βοηθήσει, ούτε νά μου επιτρέψει νά μεταβώ στη Σύρο. Προστρέχω γι' αυτό στη δική σας σεβασμιότητα και τήν παρακαλώ ταπεινά να θελήσει νά μέ πάρει στη Σύρο για νά φροντίσω τά κτήματά μου, ώστε νά τακτοποιήσω κάπως τό πατριμόνιο μου και νά διαμείνω εκεί αυτό τό καλοκαιρι και ακόλουθως νά έπιστρέψω στην ύπηρεσία αυτής τής έκκλησίας εκτός άν ό έπίσκοπός μου μου προσφέρει βοήθεια νά ζήσω για νά μήν ύποχρεώνομαι νά ζητώ έλεημοσύνες από τους Έλληνες, αλλά και νά μου επιτρέπει νά μεταβαίνω από χρόνο σέ χρόνο (στη Σύρο), ώστε τό πατριμόνιο μου νά μήν μένει παραμελημένο έντελώς».

Τό ἐν λόγῳ αἵτημα θεώρησα σωστό καί δίκαιο καί, δυνάμει τῆς ἐξουσίας μου, ἐπέτρεψα στόν ἐν λόγῳ κληρικό νά μεταβεῖ στή Σύρο, τήν πατρίδα του, γιά νά φροντίσει τό πατριμόνιό του παραμένοντας ἐκεῖ μόνο γιά τρεῖς μῆνες, μετά πάροδο τῶν ὁποίων ὀφείλει νά ἐπιστρέψει στήν ὑπηρεσία τῆς ἐκκλησίας Μήλου, ἔτσι δέ νά κάνει κάθε χρόνο ἐπί τρεῖς μῆνες, κατά διαστήματα ἢ συνεχῶς, χωρίς νά ἀπειλεῖται ἀπό τόν ἐπίσκοπό του μέ ἐπιπλήξεις ἢ ἄλλες ποινές θεωρούμενες ἄκυρες, δεδομένου ὅτι ὁ εἰρημένος *Lunardo* δέν ἔχει κάποιο ἐκκλησιαστικό εἰσόδημα γιά τή συντήρησή του, οὔτε ἐπιζητεῖ ἀξίωμα ἐφημερίου αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας τῆς Μήλου.

Μέ ὅμοιες δεσμεύσεις διαρκοῦς παραμονῆς χειροτόνησε στό παρελθόν τρεῖς ἀκόμη ξένους κληρικούς, ἕναν ἐπίσης ἀπό τή Σύρο, τόν πρέ *Mάρκο Δουράτσο*, τόν ἄλλον ἀπό τά *Θερμιά*, πρέ *Zorzi d' Angelis* καί ἄλλον ἀπό τήν Κρήτη, τόν πρέ *Francesco Querini*, οἱ ὁποῖοι μὴ δυνάμενοι κατόπιν νά παραμένουν χωρίς εὐεργέτημα ἢ ἐλαχίστη βοήθεια τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά καί μέ κακομεταχείριση τοῦ ἐπισκόπου, ἀναγκάστηκαν νά ἐγκαταλείψουν τή θέση τους, ἀφήνοντας κατά μέρος τίς ὑποχρεωτικές συγκροῦσεις καί μεταβαίνοντας ἄλλος στήν πατρίδα του καί ἄλλος στά κουρσάρικα καράβια ὡς ἱερέας τους, παραπονεμένοι μετά τοῦ ἐπισκόπου ὅτι ἐξαπατήθημε ἀπ' αὐτούς καί ἐπιδιώκοντας νά τοὺς ὑποχρεώσει νά ἐπιστρέψουν στήν ὑπηρεσία τῆς ἐκκλησίας του χωρίς νά ἔχει μεριμνήσει μέ ποιόν τρόπο μποροῦν νά ζήσουν.

Τά ἀκίνητα τῆς Ἐκκλησίας κείμενα στό ἴδιο νησί τῆς Μήλου, εἶναι τά ἐπόμενα

- Τά ἐπισκοπικά οἰκήματα, συνεχόμενα τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ, πολύ λειτουργικά καί καλοδιατηρημένα, δηλ. μία σάλα, δύο δωμάτια μέ ἐξώστη καί μία ἀποθήκη κάτω ἀπό τά δωμάτια, ἀγορασμένα ἀπό τόν προηγούμενο τοῦ σημερινοῦ ἐπισκόπου σεβασμιώτατο *Σέρρα*.
- Ἐνα ἄλλο οἰκήμα ἐφαπτόμενο στά ἀνωτέρω, ἀγορασμένο ἀπό τόν ἴδιο *Σέρρα*.
- Ἄλλο ἕνα ὁμορφο, ἀνηγεμένο ἀπό τόν ἴδιο.
- Ἐνα ἀκόμη πού χρησιμεύει γιά ἱεροφυλάκιο.
- Τό κτῆμα ἢ κάμπος, ὀνομαζόμενο «ἐπισκοπιανό», κείμενο ἔξω ἀπό τήν πύλη τῆς πόλης.
- Τό κτῆμα τοῦ Ἁγίου *Βερναρδίνου*, κείμενο στό *Ντραπέλο*, δωρεά στήν ἐκκλησία ἀπό κάποιον κ. *Leonardo Rodothi*.
- Τό κτῆμα τοῦ Ἁγίου *Πολυκάρπου*, κοντά στήν πόλη, προσφορά στήν ἐκκλησία τοῦ *Βασιλείου Λογοθέτη*.

- Τό κτήμα στόν Χάλακα.
- Τό ἀμπέλι, ἀγορασιμένο ἀπό τόν ἐπίσκοπο Σέρρα, στά Βουνιά.
- Ἐπίσης ἕνα ἀμπέλι δωρεά στήν ἐκκλησία ἀπό τόν μακαρίτη Μιχαλάκη Δαμιανό, κείμενο στή θέση Καρνέρια.

Τά ἀνωτέρω κτήματα ἀποδίδουν ἐτησίως περί τά 40 ρεάλια, περισσότερο ἢ λιγότερο, ἀνάλογα μέ τή σοδεία καί τήν τρέχουσα ἀξία τῆς παραγωγῆς. Ὑπάρχουν ἐπίσης μερικά σπίτια πού πληρώνουν στήν ἐπισκοπή ἐξ ἐθίμου, ἄλλα λιγότερο, ἄλλα περισσότερο, πού μποροῦν νά ὑπολογιστοῦν συνολικά σέ 6 ρεάλια ἐτησίως. Ἐπίσης μερικά κτήματα πού πληρώνουν στήν ἐπισκοπή γιά τόν ἴδιο λόγο περί τά δεκαπέντε ρεάλια τό χρόνο.

Γιά ὅλα τά κτήματα τά κείμενα στή Μῆλο, πληρώνει ἐτησίως γιά τούρκικο χαράτσι ρεάλια 12, ὥστε μέ τά ἔσοδα αὐτῶν καί τῶν κτημάτων τῆς ἐκκλησίας Σίφνου, μπορεῖ ὁ εἰρημένος ἐπίσκοπος νά συγκεντρώνει ἐτησίως 80 ρεάλια, ἀφαιρουμένων τῶν φορολογιῶν, καί τῆς ἀμοιβῆς πού πληρώνει στόν βικάριο Σίφνου, καί τά ἀπομένοντα ἔσοδα νά ἐπαρκοῦν γιά τή συντήρηση καί διοίκηση τῆς Ἐκκλησίας του, ἀφοῦ δέν ἀπολείπουν πολλά τυχηρά καί ἔσοδα ἀπό ἐπισκοπικές τελετές πού συγκεντρώνει καί ἄλλες σοβαρές ἐλεημοσύνες καί δῶρα, πού συχνά τοῦ προσφέρονται ἀπό κουρσάρους, τά ὁποῖα αὐτός ζητᾶ ἐπιβιβαζόμενος στά πλοῖα τους, πρὸς μείωση τῆς ἀξιοπρέπειάς του.

Ὁ εἰρημένος ἐπίσκοπος, κατὰ διαφόρους καιρούς, χειροτόνησε περισσότερα ἀπό εἴκοσι πρόσωπα μέ τήν πρώτη χειροτονία, τά ὁποῖα ὑπηρετοῦσαν σέ κουρσάρικα πλοῖα, με σκοπό νά ἀποκτήσουν τά προνόμια καί τήν ἀσυλία κληρικῶν στή Μάλτα, λαμβάνοντας κάποιαν ἀμοιβή χρηματική ἢ ἄλλα δῶρα, ἰσχυριζόμενος ὅτι τό ἴδιο ἔπραττε καί ὁ προκατόχος του, ὅπως καί ἄλλοι ἐπίσκοποι τῶν νησιῶν γιά νά βοηθηθοῦν, διατηρεῖ δέ σέ ἰδιαίτερο βιβλίο τά ὀνόματα τῶν προχειρισθέντων καί τήν ἐποχή χειροτονίας τους· ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου θεώρησα ἐπιβεβλημένο νά προνοήσω μέ εἰδική διαταγή μου, ὅπως θά διαπιστώσουν οἱ σεβασμιότητές σας κατωτέρω. Λέγει ὅτι βρέθηκε ἀντιμέτωπος μέ μεγάλα χρεῖα ἀπό διάφορα ἔσοδα πού ἔκανε μετά τόν θάνατο τοῦ μονσινιόρ Σέρρα, προκατόχου του, τόσο τόν καιρό τοῦ Κρητικοῦ πολέμου ἐνώπιον χριστιανικῶν δικαστηρίων ἀπό διαφορές πού ἀνέκυψαν, ὅσο καί μετά τήν εἰρήνη σέ τουρκικά δικαστήρια γιά νά διατηρήσει τά ἀκίνητα τῆς ἐκκλησίας, ἀνερχόμενα σέ 500 ρεάλια, τό μεγαλύτερο μέρος τῶν ὁποίων λέγει ὅτι ἔχει μέχρι τώρα τακτοποιήσει, ἔτσι διαβεβαιώνει ὅτι ἡ ἐπισκοπή τοῦ ἀποδίδει περισσότερα ἀπό ὅσα ἔχει ἀνάγκη γιά τή συντήρησή του, ἂν καί ὁ ἴδιος δέν κατέχει προσωπικά του κτήματα ἀπό πατριμόνιο καί περὶ πολὺ μετρημένα, οὔτε κάνει ἔσοδα ἰδιαίτερα μὴ ἔχοντας παρὰ μόνο ἕνα ἱερέα

στήν ύπηρεσία του και μία γερόντισσα συγγενή του.

Έξ αίτιας μᾶς κάποιας χήρας, ἑλληνίδας πρεσβυτέρας, θυγατέρας τοῦ Μπατῆ Γοζαδίνου ἀπὸ τῆ Σίφνου, τὴν ὁποία ἔθεσε ὑπὸ τὴν προστασία του, κατὰ τοῦ κ. Κωνσταντίνου Ἀλιπράντη, ἐρωμένου της, δέχτηκε ἀπ' αὐτόν πολλαῖς δυσάρεστα καὶ περιφρονησεὶς τῆς τιμῆς του, ἐπειδὴ ἐπῆρε τὴ νεαρά ὁ μονσινιὸρ Καμίλλης ἀπὸ τό σπίτι τῶν γονέων της, ἐνάντια στή θέλησή τους καὶ τὴν ἐπῆγε στή Μῆλο, ὅπου τὴν φιλοξενεῖ στό σπίτι του, μέ τό πρόσχημα τῆς προστασίας τῆς ζωῆς της καὶ τῆς ὑπόληψής της ἀπὸ τὴ βιαιότητα αὐτοῦ τοῦ Ἀλιπράντη, ὁ ὁποῖος, γιά νά διασύρει τόν ἐπίσκοπο, τῆς σημάδεψε ἀκόμη καὶ τό πρόσωπο καὶ ἀκολούθησαν μεγάλες διαδόσεις καὶ σκάνδαλα πού ἔδωσαν ἀφορμὴ στοὺς ἐνοριῖτες του καὶ ἰδιαίτερα στοὺς Ἑλλήνες νά καταφέρονται κατὰ τοῦ ἐπισκόπου καὶ νά χάσουν κάθε ἐκτίμηση γι' αὐτόν.

Δέν παρέλειψα, πρὶν μεταβῶ στή Μῆλο, νά ἀπευθίνω τίς πιὸ καλές συμβουλές μου στόν Ἀλιπράντη καὶ νά κατευνάσω τὴν ὀργή του γιά νά τόν ἀποτρέψω μέ διάφορες παρατηρήσεις ἀπὸ τόν θυμὸ του καὶ τίς κακές προθέσεις του πού μηχανεύονταν κατὰ τοῦ ἐπισκόπου. Ἀκολούθως, συζήτησα μαζί του στή Μῆλο γιά πολλήν ὥρα ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ, τοῦ συνέστησα νά ἀπομακρύνει ἀπὸ τό σπίτι του τὴν εἰρημένη χήρα γιά νά ἀποτρέψει τό σκάνδαλο καὶ τίς διαδόσεις· μοῦ ὑποσχέθηκε λοιπόν ὅτι θά τό πράξει καὶ μετὰ μερικoὺς μῆνες ἀπὸ τὴν ἀναχώρησή μου ἀπὸ τό νησί ἐκεῖνο, μέ πληροφόρησε μέ γράμματά του ὅτι τὴν ἀπεμάκρυνε ἀπὸ τό σπίτι του. Παρ' ὅλο τοῦτο μέχρι σήμερα τῆς παρέχει στέγη καὶ τὴ συντηρεῖ ὁ ἴδιος. Λίγο καιρὸ ἀργότερα, ἀπεβίωσε ἐδῶ ὁ ἀνωτέρω Ἀλιπράντης ἀπὸ δηλητήριο καὶ δέν ἀπολείπουν κάποιοι, πού κάνουν τοὺς κριτές ὅλων, νά διατείνονται ὅτι μέ τὴ βοήθεια καὶ συνεργία τοῦ μονσινιὸρ Καμίλλης ἀκολούθησε ὁ θάνατός του.

Οἱ ἐπίτροποι τοῦ νησιοῦ καὶ ἄλλοι προύχοντες τῆς Μήλου ἦλθαν νά μοῦ παραπονεθοῦν πὼς ὁ μονσινιὸρ Καμίλλης ἀναμειγνύεται συχνὰ στὰ πράγματα τῆς Κοινότητάς τους μέ ἀποτέλεσμα νά προκαλοῦνται συγχύσεις καὶ ταραχές στή διακυβέρνηση τοῦ κοινοῦ, ὅπως συνέβη ἰδίως περὶ τό ἔτος 1675 μέ τὴν περίπτωση κάποιου Ζώρξη Κάψη πού ξεσήκωνε τὸν λαὸ κατὰ τῶν ἀσπῶν καὶ προυχόντων, βάζοντας νά κακοποιήσουν μερικούς καὶ νά ἐκδιώξουν ἄλλους βιαίως ἀπὸ τό νησί, ἰδιαίτερα τόν Ἑλληνα ἐπίσκοπο, ὁπότε αὐτοὶ διαμαρτυρήθηκαν στήν Ὑψηλὴ Πύλη καὶ μέ διαταγὴ τοῦ σουλτάνου ὁδηγήθηκε στήν Κωνσταντινούπολη, μέ ἄλλους ὁπαδούς του, ὅπου ἀπαγχονίστηκε ὡς ἐπанаστάτης. Καὶ ἐπειδὴ τότε ὁ μονσινιὸρ Καμίλλης ἐπῆγε στόν ὀρθόδοξο καθεδρικό ναὸ καὶ τοῦ κρέμασε στό λαιμὸ ἓνα χρυσὸ περιδέραιο, πού ἔκανε ὁ λαὸς σέ ἀναγνώριση τῆς

προστασίας του, θεωρήθηκε από τή στιγμή εκείνη ότι πέρασε μέ τό μέρος του, γι' αυτό και μισηθήκε θανάσιμα, τόσο από τόν Ἑλληνα ἐπίσκοπο, όσο και από τούς προύχοντες, πού ἄν ἔλειπε ὁ σεβασμός τους πρός τούς ισχυρούς προστάτες του και ὁ φόβος τῶν Δυτικῶν κουρσάρων, θά εἶχαν προέλθει στή λήψη ἀκραίων ἀποφάσεων ἐναντίον του. Ὅμως μοῦ ζήτησαν ἐπιμόνως νά ἐνημερώσω σχετικῶς τίς σεβασμιότητές σας προκειμένου νά τόν συμβουλευέσετε καταλλήλως και συστήσετε στόν εἰρημένο μοναχινόρε νά ἀρκεῖται στήν ἄσκηση τῶν ποιμαντορικῶν καθηκόντων του χωρίς νά ἐπεκτείνει τά ἐνδιαφέροντά του στά κοινά και κοσμικά, πράγμα τό ὁποῖο δέν παρέλειψα νά κάνω κι' ἐγώ προφορικά, ἀλλά και μέ ἰδιαίτερη γραπτή διαταγή προκειμένου μέ τήν ἐνέργειά μου αὐτή νά διασκεδάσω τά πάθη τους. Δέν ἀπολείπουν ἐπίσης και ἄλλες διαμαρτυρίες τοῦ Ἑλληνα ἐπισκόπου κατά τοῦ μοναχινόρε Καμίλλη, ἰδίως ὅτι τοῦτος ὑπεισέρχεται στή δικαιοδοσία του μέ τό νά τελεῖ γάμους μεταξύ Ἑλληνίδων γυναικῶν και ἀνδρῶν Λατίνων μέ συνέπεια νά δημιουργοῦνται διαρκῶς φιλονικίες και πλέον δέν ὀμιλοῦν μεταξύ τους.

Συνεχίζεται ἐπίσης κάποια παλαιά ἐμπάθεια μεταξύ τοῦ ἐπισκόπου Μήλου Καμίλλη και τοῦ ἀρχιεπισκόπου Νάξου, τήν ὁποία δέν μπόρεσαν νά μὴν ἐκδηλώσουν μέ τήν εὐκαιρία αὐτῆς τῆς ἐπίσκεψης μέ ἐκατέρωθεν διεκδικήσεις, τίς ὁποῖες πάντως διευθέτησα, ἀφοῦ ἄκουσα τά ἐπιχειρήματα ἀμφοτέρων, ἰδιαίτερα καθόσον ἀφορᾶ τά συμφέροντα τῆς Ἐκκλησίας, ὀρίζοντας στόν ἀρχιεπίσκοπο Νάξου νά ἐπιστρέφει κάποια σπουδαῖα ἔγγραφα τῆς Ἐκκλησίας Σίφνου στόν μοναχινόρε Καμίλλη, ἐνῶ ἀπέριψα ἄλλες ἀξιώσεις τοῦ τελευταίου γιά κινητά πράγματα τῆς ἴδιας ἐκκλησίας γιατί δέν μπόρεσε νά ἀποδείξει ὅτι ταῦτα ἀνήκαν πράγματι στήν Ἐκκλησία τῆς Σίφνου. Τά ἔγγραφα εἶναι τά ἐπόμενα:

- Μία πράξη δωρεᾶς τῆς 17 Ὀκτωβρίου 1657 πρός τήν λατινική ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου μιᾶς οἰκίας παρά τοῦ Giacomo Gozzadino, ἰδιόχειρη.
- Πωλητήριο ἀγρῶν ἀξίας 100 ρεαλιῶν κεμένων στήν Κίμωλο τῆς κυρίας Φλωρέντσας συζύγου Νικολοῦ Marin πρός τόν κ. Βασίλη Λογοθέτη, γενόμενο στίς 6 Ὀκτωβρίου 1640, ἀνεπίσημο.
- Ἄδεια τοῦ βικαρίου Σίφνου ὅτι ὁ Γιώργης Γαζαδίνος μπορεῖ νά κατασκευάσει παράθυρα ἄνωθεν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, ἰδιόχειρη.
- Διαθήκη τῆς Μαριέτας τοῦ ἀποθανόντος Megolu Dellagrammatica, ἀπό 22 Μαρτίου 1651, μέ τήν ὁποία εὐεργετῆ τόν ἀνωτέρω ναό μέ διάφορα κληροδοτήματα, καταχωρισμένα στά ἀρχεῖα τοῦ καντζηλιέρε Ζαννῆ Γαζαδίνου.
- Ἄγορά γενομένη παρά τοῦ κ. Vincenzo Morone εἰς τό ὄνομα τῆς ἀνωτέ-

ρω έκκλησίας από τόν *Giovanni Giudicci*, δύο κτημάτων ἐξ ἀμπέλων καὶ ἀγρῶν στήν Ἄνδρο ἀντί 292 ρεαλιῶν, καταχωρισμένη στά ἀρχεῖα τοῦ *Nicolo da Portou*, νοταρίου, τῆς 10 Σεπτεμβρίου 1639.

- Πώληση κτημάτων ἀπό τόν κ. *Giovanni Giudicci*, ἐκ Χίου, πρὸς τόν κ. *Vinzenzo Morone* τῶν κτημάτων Κορωνιά καὶ Δημοσιά ἀντί 290 ρεαλιῶν μέ πράξη τῆς 10 Σεπτεμβρίου 1639 τοῦ ἀνωτέρω νοταρίου.
- Ἐγγραφο παραίτησης τοῦ κ. Βασίλη Λογοθέτη ἀπὸ ὠρισμένα κτήματα, ἀγορασμένα ἀπὸ τόν ἴδιο, ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας Θεομιῶν καὶ Σίφνου, τῆς 19 Νοεμβρίου 1640, στά ἀρχεῖα τοῦ ἀνωτέρω νοταρίου.
- Πωλητήριο τοῦ κ. Βασίλη Λογοθέτη πρὸς τόν κ. *Vinzenzo Morone* ἐκ Χίου, ὀκτώ κτημάτων καὶ ἄλλων ἀκινήτων, τῆς 16 Νοεμβρίου 1640, στά ἀρχεῖα τοῦ ἀνωτέρω νοταρίου.
- Πληρεξούσιο τοῦ κ. *Vinzenzo Morone* πρὸς τόν κ. Βασίλη Λογοθέτη γιά τὴν ἀγορά παρ' αὐτοῦ κτημάτων ἀξίας 350 ρεαλιῶν, στά ἀρχεῖα τοῦ ἀνωτέρω νοταρίου, ἀπὸ 30 Ἰουνίου 1640.
- Τρία χοτζέτια στήν τουρκική.
- Τρία ἄλλα ἔγγραφα στήν τουρκική.

Ὁ εἰρημένος μονσινιόρ Καμίλλης, δέν ἔχει καθόλου καλὴ γνώμη γιά τοὺς πατέρες καπουτσίνους-ιεραποστόλους τοῦ νησιοῦ, γιατί πιστεύει ὅτι ἐξ αἰτίας τους χάνει ἡ ἐκκλησία του ἱκανές ἐλεημοσύνες, ἐπειδὴ ἡ δική τους συχνάζεται περισσότερο ἀπὸ ξένους πού τοὺς εἶναι πιὸ εὐκολο νά τὴν ἐπισκεφτοῦν γιατί βρῖσκεται σέ λοφίσκο ἀπέναντι ἀπὸ τὴν πύλη τοῦ Κάστρου. Ἡ ἐκκλησία τους, πού τιμᾶται στὸ ὄνομα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστῆ, ἐγκαινιάστηκε πρὸ 15ετίας ἀπὸ τόν μονσινιόρ *Rodolfo*, τότε χωρεπίσκοπον Κων/πόλεως, εἶναι μονόκλιτη καὶ ἔχει μῆκος δώδεκα βημάτων καὶ πλάτος τεσσάρων· ἔχει μόνον μία κεντρικὴ ἀγία τράπεζα καὶ διπλα ἓνα μικρὸ παρεκκλήσι στὸ ὄνομα τοῦ Ἁγίου Ἀντανίου τῆς Πάδοβας. Ὑπεράνω τῆς ἐκκλησίας εἶναι οἰκοδομημένος ὁ ξενώνας τους, πού περιλαμβάνει τέσσερα κελιά-ὑπνοδωμάτια τῶν πατέρων, τὴν τραπεζαρία, τὸ ἀναρρωτήριο καὶ ἓνα δωμάτιο στὸ ὁποῖο διατηροῦν διάφορα βιβλία καὶ ἀπὸ κάτω δυὸ ἀποθήκες καὶ τόν κῆπο πλάϊ στήν ἐκκλησία.

Ἐπάρχουν σήμερα τρεῖς πατέρες-ιερεῖς καὶ ἓνας λαϊκός στήν εἰρημένη ἀποστολή, Γαλλικῆς ἐθνικότητος, μέ ἠγούμενο τόν πατέρα *Renato da Reno*, ὁ ὁποῖος μοῦ παρουσίασε τὸ διοριστήριό του τοῦ μισσιοναρίου ἀπὸ 18 Ὀκτωβρίου 1668, πού τοῦ ἀπονεμήθηκε ἀπὸ τόν σεβασμιώτατο πατέρα *Giermano Sinonente*, ἐπαρχιακὸ προϊστάμενο τῶν ἀποστολῶν τῆς Ἑλλάδος, τὴν ἀδεια νά κηρύττει, ἀπὸ 2 Νοεμβρίου 1672, ἐκδοθεῖσα ἀπὸ τόν πατέρα *Steffano a Cesina*, γενικὸν πληρεξούσιο, καὶ τὴν ἀνάδειξή του

σέ ἠγοούμενο τοπικό τῆς Μῆλου ἀπό 16 Αὐγούστου 1675 μέ ἔγγραφο τοῦ πατρὸς *Nicolo Ambiano*, τῆς ἐπαρχίας Παρισίων καί προϋσταμένου τῶν ἀποστολῶν τῆς Ἑλλάδος. Μοῦ ἐπέδειξε ἐπίσης τὴν ἐγκριση καταστάσεως μισσιοναρίων, ἐκδοθεῖσαν στίς 14 Δεκεμβρίου 1671 ἀπὸ τὴν ἀγιότητά του τὸν πάπα *Clemente 7^ο* πρὸς τὸν πατέρα *Basilio Perugino*, προϋσταμένον τῶν μισσιοναρίων στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, Μικρῶς Ἀσίας καί Κων/πόλεως, διαρκείας τεσσάρων ἐτῶν, ὅπως καί τὴν ἀνανέωσή της γιὰ ἄλλα τέσσερα χρόνια σέ χειρόγραφη πράξη τῆς 4 Σεπτεμβρίου 1677, παραχωρηθεῖσα στὸν πατέρα *Nicolo Ambiano*, προϋσταμένον τῶν μισσιοναρίων, ἀπὸ τοῦ μηνὸς Ἰουνίου πού ἔληξε ἡ προηγουμένη τετραετία. Μοῦ παρουσίασε ἀκόμη τὴν ἀδεια πρὸς τοὺς μοναχοὺς καπουτσίνους νά οἰκοδομήσουν μοναστήρι στῆ Μῆλο, ἐκδοθεῖσαν στίς 9 Σεπτεμβρίου 1663, τῶν συνδίκων τοῦ νησιοῦ, καταχωρισμένην στὰ βιβλία τοῦ *Christofalo Androsiano*, καντζηλιέρη της Κοινότητος, ὅπως ἐπίσης πίνακα τῶν βιβλίων καί κατάλογο ἱερῶν ἀντικειμένων τῆς ἐκκλησίας, ὡς ἀκολούθως:

– Δύο ἅγια ποτήρια μέ τὰ δισκάρια.

– Μία σφαῖρα ἐπίδειξης τῶν τιμῶν δώρων.

– Φελόνια διαφόρων χρωμάτων 8. Ψμοφόρια λειτουργικά διαφόρων χρωμάτων 6. Σκεπάσματα τοῦ ἀρτοφορίου 4. Πέπλα τοῦ δισκοπότηρου 8. Καθαρτήρες 15. Ἀντιμήνια 6. Καλύμματα τῆς ἁγίας τραπέζης 8. Ὑποκάμισα μέ *amitti* (:) καί μονά 6. Πετσέτες χειρὸς 5. Μανδήλια προσφορᾶς τῆς θείας μετάληψης 3. Μερικά ματσάκια λουλούδια ἀπὸ ἀσημι καί κάδρα στολισμοῦ τῆς ἁγίας τραπέζης.

Ἐπιτελοῦν αὐτοὶ οἱ πατέρες, πολλές πνευματικές ἀσκήσεις πρὸς ψυχικό ὄφελος, λειτουργοῦν κατὰ τὴν Τεσσαρακοστή τῶν Χριστουγέννων στὸν μητροπολιτικό ναό, ὅταν τοὺς προσκαλεῖ ὁ ἐπίσκοπος, ἀλλὰ τὴν ἄλλη Τεσσαρακοστή στίς ἑλληνικές ἐκκλησίες ὁ καθένας σέ κάθε μία, ἐκτός Τρίτης πού λειτουργοῦν στῆ δική τους ἐκκλησία, εὐλογοῦν τοὺς πιστοὺς μέ τῆ θεῖα μετάληψη, κάνουν σχολεῖο στὰ παιδιά, περίπου 40, ἀπὸ τὰ ὁποῖα δέκα εἶναι Λατινικοῦ δόγματος καί τὰ ἄλλα Ἑλληνες, διαβιοῦν μέ ἀγάπη καί περιέρονται κάθε Δευτέρα τὰ σπίτια καί ἀκόμη καί αὐτοὶ οἱ Ἑλληνες τοὺς προσφέρουν ἐλεημοσύνες.

Οἱ Ἑλληνες ἔχουν περί τίς 30 ἐκκλησίες ἐνοριακές μέσα στοῦ Κάστρου πού διατηροῦν καλά καί λειτουργοῦνται ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς ἰδιοκτῆτες τους. Κοντὰ στοῦ δικό μας καθεδρικό ναό βρίσκεται καί ὁ ὀρθόδοξος, ὅπου ὁ μητροπολίτης τους τελεῖ τίς ἱεροπραξίες του μέ μεγάλη εὐπρέπεια βοηθούμενος ἀπὸ πολλοὺς κληρικούς. Αὐτός, ἐκτός ἀπὸ τὰ ἐκκλησιαστικά ὀφέλη καί συνήθη δικαιώματα, ὅπως καί οἱ λοιποὶ Ἑλληνες ἐπίσκοποι, ἔχει καί ἄλλα ἔσοδα ἀπὸ ἀκίνητα τῆς ἐκκλησίας καί μερικά τυχερά καί

έθιμικές υποχρεώσεις, από άμπέλια και κτήματα τῶν ιδιωτῶν.

Ἐντολές πού δόθηκαν στή Μήλο

Ἀναφορικά μέ τίς ἀπαιτήσεις τοῦ σεβασμιωτάτου Μήλου Καμίλλη κατά τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Νάξου Πόλλα, γιά τίς ὁποῖες ἀνέφερα στά προηγούμενα. Ἀπήλλαξα τόν εἰρημένο ἀρχιεπίσκοπο Νάξου Πόλλα ἀπό τήν ἀπαίτηση τοῦ ἀνωτέρω μοναχίου Καμίλλη, τοποτηρητῆ τῆς Ἐκκλησίας Σίφνου, γιά τή λευκή μίτρα ἀπό δαμάσκο, τό ροκέττο (=εἶδος ἀμφίου) καί τό ἀρχιερατικό τυπικό τοῦ ποτέ μοναχίου *Della Rocca*, ἐπισκόπου Σίφνου, ἐπειδή ὁ μοναχίου Καμίλλη δέν ἐξέτασε ὅτι τά ἀνωτέρω ἀντικείμενα δέν ἀνήκαν στήν εἰρημένη ἐκκλησία, ἀλλά ἦταν προσωπικά τοῦ ἐπισκόπου *Della Rocca*, ὁ ὁποῖος ἀπεβίωσε καταλίποντας χρέη καί πωλήθηκαν τά πράγματά του γιά νά πληρωθοῦν οἱ δανειστές. Ὅσον ἀφορᾷ τό δισκολότηρο πού ἐπῆρε ὁ μοναχίου ἀρχιεπίσκοπος ἀπό τήν Ἐκκλησία Σίφνου, πλὴν ἄφισε στή θέση του ἓνα ἄλλο δικό του μεγαλύτερης ἀξίας, πού ἀνῆκε στόν ἀδελφό του πρέ Μάρκο, ποτέ μισσιονάριο τῆς εἰρημένης Ἐκκλησίας, ἀπεφάσισα πῶς ὁ ἀρχιεπίσκοπος ὀφείλει νά τό ἀποδείξει μέ μάρτυρες ἢ ἔνορκη βεβαίωσή του, ἐλλείψει μαρτύρων, διαφορετικά ὑποχρεοῦται νά τό πληρώσει ἢ νά ἐπιστρέψει τό ἴδιο δισκολότηρο.

21 Μαΐου 1678

Ἄκουσα κατ' ἀντιμωλίαν τοὺς ἰσχυρισμούς τοῦ κ. *Iserro Mormori*, Μαλτέζου, ἀφ' ἑνός καί τοῦ κ. *Pietro Paulo Venafri*, Μαλτέζου, συνηγόρου στήν ὑπηρεσία τῆς Ἐκκλησίας Μήλου, ἀφ' ἑτέρου καί εἶδα τήν, ἀπό 15 Δεκεμβρίου 1675, ἀπόδειξη πρὸς τόν μονσοῦ *Fugazza* τοῦ μονσοῦ *Baulier* καθὼς καί τίς ἐρευνες πού ἔγιναν ἀπό τόν εἰρημένο *Pietro Paulo* τήν 1 Ἀπριλίου 1678 στίς πράξεις τοῦ κ. Δημητρίου Κοντύλη, νοταρίου καί καντζηλλιέρη, ἐπῆρα δ' ἀκόμη προφορική πληροφορία ἀπό τόν μονσοῦ *Duros* καί τόν *Gio(vanni) Batista* πού προσῆλθαν νά τακτοποιήσουν τά ἔξοδα διατροφῆς πού δανείστηκαν ἀπό τόν εἰρημένο *Iserro* πρὸς τόν ἄνω *Pietro Paulo*, εἶδα ἀκόμη τήν τακτοποίηση καί τίς πληροφορίες πού ἐπῆρα ἀπό τόν μοναχίου ἐπίσκοπο Καμίλλη κατ' αἴτησιν τοῦ εἰρημένου *Pietro Paulo* τῆς 20 Δεκεμβρίου 1677 καί παρηγγεῖλα στόν *Pietro Paulo Venafri* νά πληρώσει στόν προαναφερθέντα *Iserro* ρεάλια 60 ἐπειδή διευκρινίστηκε ὡς ὀφειλέτης γιά τά ἔξοδα τοῦ βοδιοῦ πού τοῦ δάνεισε ὁ *Iserro*, ἀπαλλάσσοντάς τον ὁ *Iserro* ἀπό τίς λοιπές ἀξιώσεις του ἀπό λινάρι, ρῦξι καί λοιπά εἶδη σύμωνα μέ τίς ἐξετάσεις πού ἔκανε ὁ ἀνωτέρω *Pietro Paulo* τήν 1 Ἀπριλίου 1678 θεωρώντας ὅτι ἔχει τήν ἰκανότητα νά πραγματοποιήσῃ αὐτή τήν ὑποχρέωση σέ τρεῖς μῆνες, διαφορετικά μένει ὑπόδικος στόν Κύριο μέχρι ἐξοφλήσεως τῆς ὑποχρεώσεώς του.

2 Μαΐου 1678

Ἐμφανίστηκε ἐνώπιον τοῦ σεβασμιωτάτου Βενιέρη, ἀποστολικοῦ ἐπισκέπτη, ὁ κ. Μιχάλης Κολίνης, ὁ ὁποῖος ἀνέφερε ὅτι ὁ σεβασμιώτατος ἐπίσκοπος Μήλου Ἰωάννης Ἀντώνιος Καμίλλης εἶχε ὑποχρέωση μέ ἐπίσημη συμβολαιογραφική πράξη τῆς 27 Ἰανουαρίου 1669 τοῦ κ. Χριστόφалу Ἀνδροσιάνου, καντζηλλιέρη, νά τοῦ πληρώσει ρεάλια 50 γιά τό κτήμα τοῦ Ἁγίου Βερνάρδου ἐπειδή, κατά τήν ἐν λόγῳ πράξη κατεῖχε τό ἀνωτέρω ἀκίνητο. Ἦδη τοῦτος ἀφήνει στήν Ἐκκλησία τό ἐν λόγῳ ἀκίνητο, χωρίς ὑποχρέωση καταβολῆς τοῦ ποσοῦ τούτου, χάριν ψυχικῆς σωτηρίας του καί ζητᾶ νά ἐνημερωθεῖ πρός τοῦτο ὁ σεβασμιώτατος Καμίλλης καί ἡ δωρεά του νά ἔχει κῦρος σέ κάθε καιρό, ὄντας δέ παρῶν ὁ σεβασμ. Καμίλλης τοῦ ἀνακοινώθηκε ἀμέσως καί ἀποδέχτηκε τ' ἀνωτέρω.

Παραγγελίες πρός τή Διοίκηση τῆς Ἐκκλησίας Μήλου, ἐκτός τῶν γενικῶν, κοινές καί γιά τίς λοιπές Ἐκκλησίες.

1. Κατά τίς ὑπάρχουσες διατάξεις περί ἀκινήτων, πρέπει ὁ σεβασμιώτατος ἐπίσκοπος, τόσο στή Μήλο, ὅσο καί στήν Κίμωλο καί Σίφνο, νά ἐφαρμόζει πλήρως τά ἐπιτασσόμενα ἀπό τοὺς ἱερούς κανόνες, ἐπειδή ἡ ἰδιοκτησία καί κυριότητά τους δέν ἐξαρτᾶται σέ καμμία περίπτωση ἀπό ἄλλους, ἐκτός ἀπό ἐξαιρετικές περιπτώσεις, ἀλλ' εἶναι πρός ὄφελος, χρησιμότητα καί προσφορά στήν Ἐκκλησία, κατά τά γνωστά καί παραδεδωγμένα ἀπό τήν Ἁγία Προπαγάνδα.

2. Δέν ἐπιτρέπεται ἐπίσης νά προέροχεται σέ μίσθωση ἐκκλησιαστικῶν ἀκινήτων πλέον τῆς τριετίας, ἐκτός ἂν ἄλλως εἶναι ἡ τοπική συνήθεια αὐτῶν τῶν νησιῶν, σέ ἀντίθετη δέ περίπτωση, νά μή λαμβάνει προκαταβολικῶς ἐνοίκια, τά ὁποῖα εἶναι δυνατόν νά ἐπιβαρύνουν τόν διάδοχό του, παρερχομένων δέ τῶν τριῶν χρόνων, ὀφείλει πάντοτε νά ἀνανεώνει τήν ἐνοικίαση μέ σχετικό ἔγγραφο ἀπό 3 σέ 3 χρόνια, διαφορετικά κάθε ἄλλη ἐκμίσθωση μεγαλύτερου χρονικοῦ διαστήματος εἶναι ἄκυρη καί δέν ἔχει ἰσχύ.

3. Ὑποχρεοῦται ὁ εἰρημένος μοναχινός, ὁ ὁποῖος ἔλαβε πρός τριμήνου ἀπό τόν καπετάν Giovanni Maria Cardi 100 ρεάλια γιά νά τά ἐπενδύσει σέ προσοδοφόρα ἀκίνητα στή Σίφνο, νά προέλθει σ' αὐτήν σύμφωνα μέ τίς προϋποθέσεις καί ἐπιλογές τίς περιληφθεῖσες στήν, ἀπό 21 Μαΐου 1678, διαταγή μου, σέ ἀντίθετη δέ περίπτωση δεσμεύονται τά κύρια καί ἰδιαίτερα ἀκίνητά του, πρός ἐξασφάλιση τοῦ ἀνωτέρω κεφαλαίου.

4. Προκειμένου ν' ἀποφευχθεῖ, κατά τοὺς ἱερούς κανόνες, προχείριση ξένου μέ ὑποχρέωση μονίμου διαμονῆς γιά πάντα, ἐάν προηγουμένως δέν μεταφέρει προθύμως τά εἰσοδήματά του στήν ἐπισκοπική περιφέρεια Μήλου ἢ δέν καθιερωθεῖ στό ἴδιο νησί κάποιο ἐκκλησιαστικό εἰσόδημα γι'

αυτόν, νά τοῦ ἀποδίδει τὰ μέσα διαβίωσης, ἐπειδή ὑπάρχει τό προηγούμενο ὅτι ὄλοι ἐκεῖνοι τούς ὁποίους χειροτόνησε στό παρελθόν μέ ὄρο καί προϋπόθεση μονίμου διαμονῆς καί προσφορᾶς ὑπηρεσιῶν στήν Ἐκκλησία του, ἀποξενώθηκαν τοῦ ὄρου μέ τό δίκαιο πρόσχημα ὅτι ἀδυνατοῦν νά διαμένουν καί διαβιοῦν χωρίς ἐκκλησιαστική οἰκονομική ἐνίσχυση, λόγω τῆς δυσχέρειας μεταφορᾶς τῶν εἰσοδημάτων τους στό νησί, γι' αὐτό καί ἀναγκάστηκαν νά ὑπηρετοῦν ἄλλοι σέ κουρσάρικα καράβια καί ἄλλοι στίς διοικήσεις τοῦ ἀνήκουν.

5. Γιά τήν παροχή, γενικῶς, τῆς πρώτης χειροτονίας σέ ξένους, περιοχόμενους καί ἀγνώστους, ὀφείλει νά λαμβάνει μεγαλύτερη πρόνοια, ὥστε χωρίς συστατικά γράμματα γιά τὰ ἀπαραίτητα προσόντα νά μήν παραχωρεῖται σέ πρόσωπα, ἀπό τὰ ὁποῖα δέν ἀναμένεται ἐλπίδα γιά πιθανή περίπτωση νά περάσουν στίς λοιπές χειροτονίες, ἐπειδή παραμένουν σ' αὐτήν προκειμένου ν' ἀποκτήσουν μόνο τήν κληρική ιδιότητα, φορολογική ἀπαλλαγή καί ἄλλα προτερήματα στίς χῶρες τους.

6. Τόσο ὁ εἰρημένος μονσινιόρ, ὅσο καί οἱ πατέρες καπουτσίνοι ὀφείλουν νά ἀκολουθοῦν τίς διαταγές τῆς Ἁγίας Προπαγάνδας κατά τό ἀπευθυνθέν ἀπ' εὐθείας στόν ἀποστολικό βικάριο αὐτοῦ τοῦ νησιοῦ ἔγγραφο τῆς 10 Ἰανουαρίου 1667, μέ τό ὁποῖο ἀπηγόρευσε, ἐπί ποινῇ ἀργίας, τίς λειτουργίες ἐπάνω σέ ταρτάνες καί ἄλλα πλοῖα.

7. Ὁ εἰρημένος μονσινιόρ δέν πρέπει νά χορηγεῖ διπλώματα ἢ ἄδειες σέ κληρικούς πλοίων νά ψάλλουν ἐπ' αὐτῶν λειτουργίες κάποιες ἡμέρες, ἐάν δέν τοῦ δοθεῖ ἄδεια ἢ προνόμιο κατ' εὐθεῖαν ἀπό τήν εἰρημένη Προπαγάνδα.

8. Μέ τό νά εἶναι τό ἀρτοφόριο τῆς ἐκκλησίας τῶν πατέρων καπουτσίων μέ τρία πορτάκια ἢ θέσεις γιά τή διατήρηση τῶν τιμίων δώρων, ὀφείλουν νά τὰ ἐπανατοποθετήσουν στό μεσαῖο πρόσθιο μέρος, ὅπως κάνουν καί οἱ ἄλλες ἐκκλησίες, καί ὄχι στά πλάγια, ὅπως τώρα. Ὄφείλουν ἀκόμη οἱ εἰρημένοι πατέρες, ἐντός δέκα ἡμερῶν, νά κατασκευάσουν κλειδαριά καί κλειδί γιά νά διασφαλίσουν τό πρόσθιο τοῦτο μέρος, χωρίς νά διατηροῦν ἢ χρησιμοποιοῦν ἄλλες θέσεις γιά τό ἀρτοφόριο.

9. Ὄφείλουν οἱ πατέρες καπουτσῖνοι νά τοιχοκολήσουν στά ἐξομολογητήριά τους κατάλογο τῶν, πρὸς τόν ἡγούμενο, ἐντολῶν, δυνάμει τῶν ὁποίων, μέ καμμία πρόφαση, προνόμιο ἢ ἄδεια, πλὴν τοῦ περὶ τῶν νεκρῶν, ἀπαγορευεῖται ἡ χορήγηση ἄφεσης ἁμαρτιῶν ἐπί ποινῇ ἀφορισμοῦ καί ἄλλες ποινές περιεχόμενες στή διαταγή ὑπ' ἀριθμ. 8 τῆς 5 Ἰανουαρίου 1601.

Τέλος, στόν μητροπολιτικό ναό, σέ διάστημα τριῶν μηνῶν, πρέπει νά τοποθετηθεῖ ἡ μαρμάρινη κούπα τοῦ ἁγιασμοῦ καί τὰ τρία βαζάκια ἀπό κασίτερο, ἐπειδή τὰ ὑπάρχοντα εἶναι εὐθραυστα γιά τή διατήρηση τοῦ ἁγίου μύρου.

- Στο σκευοφυλάκιο πρέπει να εύρισκεται βιβλίο, στο οποίο να αναγράφουν οι λειτουργοί, τόσο τῆς ἐπαρχίας, ὅσο καί οἱ ξένοι τήν ιδιότητα πού ἀντιπροσωπεύουν.
- Οἱ βικάριοι ἢ ἐφημέριοι Κιμώλου καί Σίφνου, ὅταν πρόκειται νά κάνουν κάποια δαπάνη γιά ἀνάγκες τῶν ἐκκλησιῶν τους ἀπό χρήματα προσφορῶν ἢ ἐλεημοσυνῶν ὑπέρ τῶν ἐκκλησιῶν, χωρίς εἰδοποίηση καί σύμφωνη γνώμη τοῦ ἐπισκόπου Μήλου, ἐπιβαρύνονται γι' αὐτήν οἱ ἴδιοι, δεδομένου ὅτι κάθε δαπάνη ὑπόκειται στήν ἔγκριση τοῦ σεβασμιωτάτου.
- Ὁ εἰρημένος ἐπίσκοπος ὀφείλει νά μὴν ἀναμειγνύεται, κατά τό δυνατόν, στά συντρέχοντα καί τήν τοπική διοίκηση τῶν εἰρημένων νησιῶν, πού ἀνήκουν καί εἶναι ἀρμοδιότητα τῶν ἐπιτρόπων καί προυχόντων τῆς Κοινότητος, ὥστε νά μὴν ἀναφύονται ἀντιθέσεις, ὅπως συνέβησαν ἄλλες φορές, μέ κίνδυνο δυσσαρέστων συνεπειῶν καί νά διαβιώνει εἰρηνικά μέ τούς κατοίκους.

Ἐδόθησαν στή Μήλο, στίς 30 Μαΐου 1678».

[Ἀρχιερατική Πηγὴ: SCPF/Visite e Collegi, vol. 37].